

· ALEKSANDROV ·

PESMI IN
ROMANCE

.. .. V LJUBLJANI 1903
ZALOŽIL L. SCHWENTNER

Александров.

ALEKSANDROV

PESMI IN
ROMANCE

.. .. V LJUBLJANI 1903
ZALOŽIL L. SCHWENTNER

ALEKSANDROV

*Herb ist's, das langersehnte Licht nicht schauen,
zu Grabe geh'n in seinem Morgengrauen.*

Lenau.

Domov kliče ta knjiga, na naša polja in travnike in na pota, ki vodijo preko njih v skromne naše vasice. Oni jo bodo prezrli, ki nimajo ničesar iskati doma, in zanjo ne bodo porajtali oni, ki se lové med kričavimi senzacijami tujih literatur. Tudi oni je ne bodo opazili, ki živé doma v nevolji z lastno zemljo, z večnim hrepenjenjem po tujem, daljnem in neznanem v nepotolaženi duši. In ogreli se ne bodo ob nji oni, ki nimajo zmisla za mične drobnosti naše grude, ki je v njih starina. Kajti drugih starin, velikih, slavnih svetinj naš narod nima. Vsi ti, na poslednjem mestu omenjeni, so kakor kmet, ki gre preko polja: Ej, žito se ziblje in veter je in solnce!... A on gre in vidi pred seboj samo znoj svoj in misli samo na to, da je vkovan v to zemljo, ki mu je ječa in nesreča. Domovina in sreča in svoboda pa so za morjem.

Knjižica pojde med Slovence in poezija v njej se bo morebiti tiho in neopaženo razžuborela in raztekla po neznanih dolih naše domovine. Raztekla se bo, in ne bodo je pokusili oni, ki poželjivo hlastajo po naplavini tuje, težke in opojne reke, razlivajoče se čez literarni evropski trg in potem molče tiščé pene, ali pa govore rjavojedko slino v obličje vsakemu, ki se jim približa.

Danes je tako težkó. Kje je dandanes pri nas duša, ki bi obromala košček sveta, ki mu pravimo »slovenska zemlja«, pa bi se potem zamislila v skrivnost te zemlje in naroda, ki hodi od dne do dne bolj nezadovoljen po njej in ves zastrašen od bledih prikazni, ki nas je v poslednjem času ž njimi kaznovala Evropa. Ves pekel se je razlil med naše ljudstvo. Kje je prorok, svečenik zdrave, sočne zemlje, močan mož, ki bi vsaj iz najboljših naših ljudi izgnal strahove, vse te blede izrodke tuje kulture in poklical narod od tujega k domačemu delu?

Slovenska umetnost se išče, a naši mladi talentje mrjó.

Tak talent je bil Aleksandrov, ki je umrl dne 18. junija 1901 v dvaindvajsetem letu svoje starosti. Umrl je, predno je dozorel. Napravil se je bil na pot, vodečo proti tempeljnu naše umetnosti, pa je omagal sredi pota. On ni še nič povedal svojemu narodu, ker še ni bil prišel do tribune. Ali z lastnimi koraki je zaznamoval pot, ki je na nji slutil cilje naše umetnosti. In da jo vidijo vsi, to pot, jo je začrtal s svojo krvjo, potrdil s svojim življenjem. O mukah tega kratkega popotovanja, o mladem življenju, pa o umiranju človeka, ki bi bil vreden, da živi, govore pričujoče poezije.

* * *

Bil je moj prijatelj. Seveda tako, kakor je on sploh mogel biti: na neko distanco, skoraj bi rekel, pod nekim pogojem, ki ga ni povedal nikoli in ki je bil med nama kakor tajna. Sedaj vém, kaj je to bilo: on si je pridržaval neododajno pravico biti proti vsakemu človeku nezaupen, pravico sumiti ga, pravico bati se ga. To pravico si mu moral dovoliti in pa mirno prenašati oni njegov splašeni pogled vselej, kadar sta začela slučajno postajati intimna, oni pogled, ki se je bal, zdajzdaj bi mogel ti nekaj izvedeti in reči k temu bogvekaj. Ali tega nisem izvedel, dokler je živel. In prijatelj mi je bil uganjka. Ne omenjal bi tega tudi jaz, vem, mnogo okoliščin govori za molk. Toda jaz imam to za ključ v njegov značaj in njegovo poezijo. Pa zato nečem in ne smem poslati njegove knjige zaprte med ljudi.

Pred petindvajsetimi leti je služila v Ljubljani, tam nekje v sredi mesta blizu frančiškanskega mostu Marija Murn, mlado in lepo gorenjsko dekle. Z dežele je bila prišla v mesto, kakor jih prihaja še dandanes sto in sto. Z onimi zdravimi in odkritimi nazori o življenju, ki jih ima naš narod na planem, je prišla v mesto, kjer se človek tesni ob človeku. Že itak je težko biti mlad, pa se ravnati po zakonih, ki jih niso postavili mladi ljudje. Ali kaj se pravi za mladega dekleta biti lepa, pa priti s planega v kraj, kjer se človek tesni ob človeku, to vé vsaka naša pametna žena. V spominu mi je njena sestra, živeča v Ljubljani, ki mi je lansko jesen to pripovedovala, spominjam se tu nje in njenih besed, ki jih je dodala, besed, ki je v njih toliko resnice in britkosti: »Veste, lepa je bila, in takim je težko.«

Po svoji materi se je torej pisal naš pesnik Murn, ako bi bil nosil očetovo ime, bi se imenoval Cankar. Imena Murn ni ljubil. A ime Aleksandrov mu je bilo ljubo kakor premoženje, ki si ga človek sam zasluži.

V neki hiši blizu sedanjih Šelenburgovih ulic je pesnik zagledal svet (4. marca 1879). Ali je bila to soba, ali so bile to samo stopnice pri hišnikovem stanovanju, ni razložil niti on, niti nesrečna mati, ki ji med ljudmi ni bilo pisanih človeških pravic. Bila je dekla, in morala je iti delat brez zamude. A novega zemljana je nesla sočutna znanka vèn iz mesta, tja nekam k Dobravi. Tam je živela ženica s starim možem svojim in drugimi podobnimi izgnančki človeške družbe. Imela je molzno kravico, ki je dojila rejenčke. Samo za to jo je imela. Naše žene namreč pravijo, da mora otrok, ki ga ne doji mati, ampak ga hranijo s kravjim mlekom, dobivati mleko vedno od iste krave, da ostane zdrav in krepak.

Deček je ostal pri življenju in dorastel na kmetih prvih hlačic. Govoril je že in šel v drugo leto. Takrat so ga začeli ljudje prvič v življenju strašiti: češ ko bo izpolnil drugo leto, bo prišel nekdo iz Ljubljane in ga bo odpeljal v mesto. Bogve kako je to vplivalo na njegovo mlado domišljijo! Slišal sem, da se je strašno bal mestnih kočij, ki so se včasih pojavljale okrog Dobrave. Bežal je vselej pred njimi v polje, daleč, kolikor so ga nesle nogé ter se ves zasopljen in zahten skrival pred dozdavnimi preganjalci, o katerih ni mogel razumeti, kaj mu hočejo. Onemu, ki pozna življenje takih detet na kmetih, ni treba praviti, kolikokrat so otroka plašili za zabavo, iz objestnosti, da so se mu potem smejali, ko je z malimi, nerodnimi nožicami in obupnim krikom za prazen nič bežal, da se skrije — pred ljudmi. Potem je

bil dolgo sam v travi in med biljem, poslušajoč samó glasno utripanje svojega srca in stoterne glasove polja, dokler ga ni poiskala staruha. Izprva ga je gnal strah v polje, pozneje je bival rad v njem, ker je bil v njem varen.

Ko je izpolnil dve leti, se je uresničilo, s čimer so ga vedno plašili ljudje. Pripeljala se je mestna kočija in obstala pred nizko kočo. Deček je ni izgrešil. Kakor bi trenil, se je izmuznil, pobegnil v polje in se skril v gosti in visoki turšici. Toda večče oko krušne matere, ki ga je neštetokrat iskalo in našlo, ga je vedelo tudi danes kje iskati. S silo so ga nesli na voz in odpeljali v Ljubljano. Tu je prišel k drugi svoji krušni materi Polonci K. Iz nizke kmetiške kočice v ogromno poslopje, staro cukrarno, na sedanjem Ambroževem trgu št. 3. Tu je ostal, dokler ga niso v ljudske šole vzprejeli v bližnje Marijanišče na Poljanski cesti, odkoder je pohajal tudi par latinskih šol, dokler se ni vrnil nazaj k Polonci, v ono ozko sobico, ki sem bil pozneje bogve kolikokrat v nji, pa še danes ne vem, v katerem nadstropju je, prav tako kakor so mi še sedaj neznani drugi obširni, nizki in votlo odmevajoči prostori tega pol tovarniškega pol kasarnskega kolosa na nizkih, polkmetiških Poljanah.

* * *

Poljane in Šentpeter, potem pa okolica doli do Marije Device v Polju — to je sreda, ki je iz nje izišel Aleksandrov. Mesto in dežela. Najprej Poljane: predmestje rokodelcev in delavcev z mnogoštevilnimi otroki. To so ljudje brez tradicije in zato tudi brez one meščanske morale, ki se sklicuje na »pošteno in neomadeževano«

življenje očetov, mater, stricev, tet, babic in dedov. Trdi pritisk življenja je tu tradicija, družega nič. In to pest čuti sin tako kakor oče, ima jo vedno pred očmi in zato mu ni treba nič ohranjati v hvaležnem spominu. Spominov tu sploh ni, zlasti pa onih ne, ki ločijo famulijo od familije, posameznika od posameznika, glede na njegovo pokolenje. Preveč je tukaj težko življenje, da bi se popraševali, od kod je in na kak način se je temu ali onemu zatrnla iskra življenja. Življenje je tu, in nositi ga moram jaz kakor ti, bodiva si brata. -- Ta poljanska deca in njih starši se niso prav nič sramovali nezakonskega otroka. Tu je prišel deček med ljudi, ki se niso niti spomnili, da bi ga vprašali po njegovem rodu, nikar da bi mu ga sponašali. In od tu je imel Aleksandrov največ prijateljev. Kadarkoli sem šel ž njim po Poljanah, pozdravljali so ga mladi črevljarski, krojaški, kovaški in pleskarski pomočniki in delavci. Vsi so govorili ž njim jako zaupno, a mene so gledali po strani. Ob takih prilikah se mi je pogosto zazdelo, da je Aleksandrov sam tak-le poljanski delavec, ki gleda vse, razen svojih tovarišev, nezaupno in sumljivo. Celó nekaj dni pred svojo smrtjo je vprašal mojega rojaka in svojega znanca, ki ga je posetil, kaj on misli, ali sem mu jaz odkrit prijatelj ali ne. — Na poljanskih ulicah je preživel deček delavnike. Ob nedeljah pa je hodil tja, kamor je vrela vsa poljanska deca, k svetemu Petru. —

Šentpeter! Ljubljanska zgodovina pravi, da je to najstarejša fara v Ljubljani. Tu je pravi Ljubljančan doma, slovenski meščan z zgodovino. Drugje ga ni. Navadno imenujemo meščane vse oné ljudi, ki stalno živé v mestu in se vdeležujejo več ali manj prosvetnega življenja. Toda to so stanovalci svetovnega mesta, ki se mu

pravi kultura. Ljubljana ima slovensko meščansko kasto. To so stanovalci šentpeterskega predmestja, po obrti mesarji. Obrt je to, ki se ne menja, ampak prehaja od očeta na sina. Tu je doma tradicija in ponos. To ljudstvo je ponosno na svoj stan, na svoje telo in svojo mošnjó. Jako cerkveno je, pa čisto brez vere, ljubeče pompozen kult, nove maše in cerkvene slovesnosti, h katerim se vozi v šumeči svili, težkem žametu in rumenem zlatu, rožljajočem po mogočnih prsih. V cerkvi sedi v rezljanih prvih stolih, ne moli nič, tem več pa daruje. Mnogo prispeva k cerkvenim slavnostim, a žrtvovalo bi istotako tudi za kake druge slovesnosti, samo da bi bile tradicijske in veličastno šumne. To ljudstvo ljubi namreč različne sprevode in praznike nad vse, zato ker so glasni, bučni, bogati, bujni in starodavni. Na Dunaju je izišel iz takega milijeja Makart, na Nizozemskem Rubens, oba polna bahate bujnosti in bogastva v telesih in nastopih.

Stara cukrarna stoji na kraju mesta in raz nje visoka mala okna se vidi naravnost na kmete, tja do Marije Device v Polju in še dalje. To je pokrajina Aleksandrova, oni kos zemlje namreč, ki je razgrnjen na severni strani pred Golovcem. Tri široke struge ga režejo: Gruberjev prekop, Ljubljanica in Sava, ki ga obrobja doli pri Zalogu. Jaz poznam ta kraj; spominjam se ga s sprehodov iz zavoda, ko smo hodili ob nedeljah popoldne k Božjemu grobu, kamor hodijo Ljubljančanje gledat, kako je na deželi.

Ko sem bil lansko jesen v Ljubljani, sem obiskal ta kraj, da si osvežim spomin nanj. Ako kreneš od stare cukrarne nizdol ob Ljubljanici, si s par koraki précej na deželi. Na levo daljen razgled v polje, kakor jih je malo

po Slovenskem, na desno kmetiške hiše, naslanjajoče se tiho in skromno na Golovec, a pred teboj njive, njive, njive... Samo Codellijev grad in cerkvico Božjega groba vidiš na njih, kakor okamenela potomca onih dveh stanov, ki sta živela sredi naših polj, pa jih nista nikoli obdelovala. Takoj za zadnjo mestno hišo pričenjajo polja in gredo na obeh straneh pota prav dol do onega mesta, ki je kakor morebiti ne kmalu kak drugi kot na Slovenskem sposoben, da vzbuja v mladem človeku fantazijo: Fužine. Tu stoji grad z mostom pred vratmi in starinskimi grbi odspred — ves v zelenju in goščavi, podoben začaranemu gradu, ki je v njem spala Trnuljčica. Pred gradom je velik gosposki park, hladen, vlažen in gost. A pod gradom šumi, bobni in se peni voda, zaganjajoč se ob otočič in glodajoč ga kakor besen pozoj. Toda drevje na otoku je prepreglo zemljo in kamen s fantastično zavozljanimi koreninami, s sto in sto rokami braneč in ščiteč svoja tla pred elementom. Neprestano se bojuje ž njim. In noč in dan se vrši ta boj in brez prestanka glokotá voda v podmolih. — Ta voda, ki se tu v neznanih množinah strmoglavlja preko skal, tvoreč prekrasne slapove, je tekla todi nekdam samo za lepoto. Znameniti gostje in dostojanstveniki, ki so posečali v prejšnjih stoletjih Ljubljano, so prihajali v spremstvu ljubljanskih mestnih očetov sèm dol gledat in se čudit. Imele so boljše čase Fužine: cesarje so videle in kralje. A sedaj? Na desni strani Ljubljance, gradu nasproti je vstal nekega dne visok, enoličen fabriški dimnik, preko pota so napeljali železne vrvi, goneče velika kolesa, a belorazpenjeno vodo, ki je kakor aristokratska gospica v belih čipkah iz davnih, lepših dob, njo so uklenili v galeje, odkazavši ji pot preko prozaičnih turbin, da se

peha in trudi. A tudi zasanjani grad onkraj vode ni ostal kakor je bil. Prišli so delavci in zgradili ob njegovem boku velikanska mlinska kolesa. Starodavni časi so pregnani v veličastni, temačni park, kjer kakor onemogli slepi starci tiho tipljejo od debla do debla, kadar se tenki žarki poznega solnca kradejo skozi listnate krone. Sedanjost pa veselo in življenjaželjno šumi, razbija in tolče na tej in na oni strani reke. Mnogo vtiskov je tu za mlado, vzprejemljivo dušo! — Pod Fužinami je blaznica na Studencu, v kateri žive ljudje, obdani z visokim zidom. Med njimi so tudi taki, ki so mnogo študirali. Ako jih poseti idealen ljubljanski dijak, obdarijo ga s svojimi čudnimi »spisi«, da ga potem, ko jih v svoji sobici čita, spreletava zona, kakor pri zahajanju ženija. Blizu je vasica ob cesti, potem pa je malo nižje zopet cerkev: Marija Devica v Polju. A pravzaprav je tu vse v polju.

Tukaj okrog stanujejo čudni ljudje. Po telesu so močni kakor kmetje, a obraza so bledega. Moški so plavolasi in nosijo v mesto perilo kakor ženske. Vsem se pozna bližina mesta, nobenega koščaka ne dobiš med njimi; vse na njih je izgajeno in omehčano. Celó kadar so robati, niso kmetiško robati, ampak poulično. Pred menoj kopljejo ženske krompir, gizdavo se pripogibljejo in pokukavajo izpod ruč, če jih gledam. Vidno pazijo, da jim lepo pada krilo po nogah. Na klopi za fužinskim parkom sedim. Na večer gre. Solnčni žarki trepečejo med starodavnimi alanti grajskega parka, odskakujoč od lista na list liki solze. Bori pred blaznico so polni trde, trpke lepote; sinje ko nebo so njih krone, krepkorujava so debla odspodaj. Ob strani je viden košček Golovca, po-barvan z vsemi barvami jesenskega listja. Dišečo, domačo

zemljico čutiš okrog sebe, plodno polje, a tam odsprede se žaré gorenjske gore in vabijo. Tudi tam so naša polja, pa svobodna in brez mesta v bližini:

Glej, jasne, strme one visočine,
kjer sneg tam plamení,
planote glej, globoke te doline —
miru tam najdeš ti.

Poljane in Šentpeter, potem pa okolica doli do Marije Device v Polju — to je sreda, ki je iz nje izišel Aleksandrov. Mesto in dežela. — Iz mesta ima svojo telesno pohabljivost in bolehnost, — umrl je na mestni bolezni, jetiki — in pa rafiniranost duha; od poljanskih delavcev, ki so mu bili bratje, nezaupnost in mržnjo do ljudi, ki mu niso gliha, mržnjo, ki se je pri njegovi slabotnosti in kulturnosti izpremenila v strah pred ljudmi; iz šentpeterskega predmestja oni zmisel za ponosnost, s katerim je pozneje na deželi prej ko vse drugo odkril tip bahatega slovenskega kmeta. A v njem samem se je to svojstvo šentpeterskih mesarjev razvilo v véliki ponos duha:

»In ponos višji kakor svet
to moj je amulet...«

pravi sam v pesmi, natisnjeni na 5. strani našega osmošolskega almanaha. To ima iz mesta. Bližina dežele pa mu je podelila nagnenje do vseh kmetiških reči, veselje do prirode in bivanja v njej, ki ga je skrivala pred ljudmi še kot dete.

* * *

Spoznal sem se z Aleksandrovim šele na višji gimnaziji, ko je prišel iz V. c k nam v VI. b. V šoli ga skoraj

ni bilo opaziti. Bil je izredno tih, nikjer se ni rinil v ospredje. Prihajal je s Poljan navadno sam v šolo: visok, slok, zamišljen, obraz podolgast s krepkimi skoraj kostanjevimi brki, a oči krotke, sanjave in modre ko nebo. Po šoli je izginjal zopet na Poljane. Pravili so, da občuje s Cankarjem in Kettejem — ki sta po potresu stanovala nekje v neki baraki in pisala za »Slovenca« ali pravzaprav za dobrega gospoda Kalana podlistke — in da je sam pesnik.

Bližje sva si stopila v sedmi šoli v nekem skrivnem dijaškem društvu, v katerem je predaval o dekadenci. Prišel sem k njemu v staro cukrarno na njegovo stanovanje, to je v ono sobico, ki je — lahko se reče — iz nje izišla naša najmlajša literatura. Sobica je to kakor zaboj. Do nje se pride skozi temo, in prav pred vratni so stopnice navzdol, da čez-nje padeš. Sobica ima eno okno, a tako visoko, da samo glava doseza prve šipe. Zato se z ostalim telesom še bolj počutiš v zaboj. Ne vem, kakšna je ta soba sedaj, ali jaz si je ne morem drugače predstavljati, kakor z dolgo komisno mizo, stoječo sredi zglodanega poda in preobloženo s knjigami, s katerimi se čisto mirno družijo različne pipe, škatljice za tobak, ovratniki in ovratnice in vrhutega še kaka mala skodelica z ostanki sinočne večerje. Če pogledaš eno ali drugo teh knjig ali onih po policah, najdeš na tej ime Cankarja, na oni Ketteja, potem Zupančiča in Murna. Vsi ti niso nikoli stanovali tu skupaj, ali vsi so prihajali sèmkaj kakor domov. In družega niso prinašali sèm in puščali tu kakor knjige, edino premoženje svoje, knjige povečini iz Reklamove knjižnice, a iz nje gotovo vse najboljše. — Tu je živel ta literarni proletariat, dasi ne bogve kako zadovoljen s tem kvartirjem. A kdor je odšel

od tu, se je moral zopet vrniti. Kette je obležal v Trstu v bolnici, a vstal je, se odpravil na pot in prišel v to sobico — umret. Tudi bolni Aleksandrov je hodil okrog, kljubujoč bolezni, a končno je odložil popotno palico in se vlegel na posteljo, ki je na nji njegov prijatelj izdahnil svojo dušo.

Tu je živel Aleksandrov na robu mesta in hodil na deželo dol proti Božjemu grobu, Mostam in Mariji Devici v Polju. Mesta pa se je ogibal. Tu je živel sedaj sam, sedaj z imenovanimi in še drugimi tovariši, ki so odhajali in prihajali, tu je živel in čital vse, kar so oni čitali in pisali. Tu je živel bolj bolan kakor zdrav, bolj v pomanjkanju kakor obilju, tu je živel in sanjal. In postajal je od dne do dne ponosnejši na te svoje sanje. Kakor mladega orla je redil ta svoj ponos, ponos na svoje sanje, kakršnega je zmožna samo duša, ki nima nič drugega, kakor to duševno plemstvo. — V polfabriškem, polkasarnskem zidovju je živel v siročini, pa je sanjal o najlepšem deklétu, ki je hodilo samo v gledališče in na sprehod. Delal je pesmi, pa je mislil, da ji je ravnoroden. Posvetil ji je kopo verzov. In ko so ti verzi po maturi v almanahu »Na razstanku« zagledali luč sveta, dal je to knjigo lepo v barvano usnje vezat in z zlatom obrezat. Nato pa jo je poslal »Almi« v znak, da si je njo izvolil. Bil je že na Dunaju, ko mu je prišel odgovor po tretji osebi: »Alma je knjigo vzprejela in rekla, da nima nič zoper tak »ritterlicher Minnedienst«. — Sedaj se je šele zavedel mladenič, da se življenje ne sklada tako, kakor si ga je on zidal v svojih sanjah. Spoznal je prvič nemoč svojih sanj, kajti prvič so si bile stopile z življenjem nasproti: čelo ob čelo. In na tak način so podlegle njegove zlate sanje, da je izgledal njih visoki

polet — nič drugače ko — smešno. In smešno je bilo prvi hip mlademu akademiku vse skupaj. A blamáža — in kaj je bilo to družega? — ni nikoli eno samo čuvstvo, ampak vedno kompleks, rekel bi sredotočje mnogoštevilnih čvstev. V veliki življenjski blamáži se konča prejšnje življenje in iz nje izvira novo. A med tem, ko se novo rōga staremu, nima prejšnje druge moči več, kakor da peče in boli. Verna slika tega duševnega stanja, ki se je v njem nahajal Aleksandrov jesenske mesece leta 1898. na Dunaju, je ciklus »Fin de siècle«.

Bankerot sanj! Če je torej tako, potem pa res ni treba sanjati, ampak vsaka prva ženska je najboljša. Ali ob ubogem ženskem bitju, ki ne nosi drugega imena kakor Berta, se mlademu akademiku zaplete govorica. Bitje njegovih sanj mu vstane pred očmi:

Koga zavračaš zdaj s pogledom mrtvim,
kdo pije luč nevzdramnih ti oči?
Kdo zre božanstvo v formah, gestah tvojih,
ti bitje mrzlih harmonij?

Ali čutite to razdaljo, ki je legla sedaj med ona dva, ki sta si bila na videz v sanjah »Noči« tako blizu? Takrat je bila Alma tu gori za gardinami nad trotoarjem. Sedaj je ko Atena na Akropoli, a on ko mornar, veslajoč mimo Atike v odprto morje.

Aleksandrov je padel z neba svojih sanj v življenje. Globok in pretresljiv je bil ta padec, vsled njega mu je postalo srce »žalostno in bolno od tesnobe«. Moral se je vzravnati zopet nakvišku. A sedaj ni več stegnil rok po sanjah, ampak:

Duha objeti duša hrepeni . . .

Enkrat je objel telo, potem pa se je zaželel objeti duha in vstati ob njem. On ni bil več človek, ki bi se bil mogel dvigniti ob kaki »polpozabljeni molitvi«, ampak dostopen je bil samo »miru duhá, miru resnice«. Tako je padla vanj — misel liki svetla iskra. Odslej ni vžival nič več brezskrbno in z mladostno impetuznostjo. Vedno ga je ovirala misel, ali kar je pri njem isto — neka skrb svoje vrste. In misel se vije kakor rastlina ovijalka skozi vse to njegovo hrepenenje po utehi in življenju, po zdravju in moči, po veselju in sreči.

Na Dunaju mu ni šlo dobro. Imel ni niti sredstev za življenje niti veselja za svoje študije. Vstopil je bil v eksportno akademijo s štipendijo ljubljanske trgovske zbornice. A z izplačevanjem obrokov so se gospodje nekako obotavljali, ker je Aleksandrov, povsem nezadovoljen z napol trgovskimi študijami povsod in odkrito izjavljal, da bo dal akademiji slovo. Naposled je v resnici izstopil, se vpisal na pravoslovni fakulti dunajske univerze in se odpravil z Dunaja na Kranjsko. Prihodnjo jesen je nameraval iti študirat v Prago; v ta namen je prosil podpore pri »Radogoju«, ki mu je tudi poslal dekret.

Po prihodu z Dunaja se je prvič močneje oglasila v njem — bolezen. Njeno kal je nosil s seboj že dolgo kot dedščino s Poljan iz stare cukrarne in iz razmer, ki je v njih prebil svojo mladost. Da bi se osvežil in pokrepčal, je šel preko poletja 1899 na Gorenjsko v Zalog blizu Cerkljan k nekemu kmetu, s čigar sinom sta si bila znana iz Ljubljane. Tu je živel ono kmetiško življenje, ki se je tako bogato odzvalo v njegovi duši: tu je izčustvoval in zložil svoje kmetiške pesmi. Veselje do vsega kmetiškega je imel že poprej. Izmed vseh pes-

nikov je čital najraje »kmetiške«: Koljcova, Burns... ki so zapustili tudi sledove v njegovi pesmi. Jako rad je prebiral narodne pesmi brez razločka, kateremu narodu pripadajo. Ali šele tu se je mogel čisto vtopiti v kmetiški bit, ko je sam stopal po brazdah in med žitom ter sam prijemal za delo. To bivanje na deželi je tudi jako blagodejno in krepilno vplivalo na njegovo zdravje. Ko sem ga med počitnicami 1899 obiskal, sem se mu čudil: sedel je med kmetiški fanti v krčmi, pil in kadil in bil krepak kakor eden izmed njih. Toda moči, ki si jih je tu nabral, so se mu kmalu zopet izničile, ko se je v jeseni vrnil v Ljubljano in se pri drju. Šusteršiču vdinjil za stenografa. Začutil je zopet bolezen in pravil ondotnim koncipientom, da ima jetiko. Ti pa so mu rekli: »Lepa je ta, odkar je Kette umrl na jetiki, bi bil vsak rad jetičen, kdor misli, da je pesnik.« Nato je začel zopet molčati in se kolikor mogoče ogibati mesta in ljudi. Koncem novembra 1899 mi je pisal: »Moje vesti in razmere so take, kot so bile. Ob belem dnevu me je sram med ljudi tja v stolno naše mesto, zato zahajam notri zvečer in po stalnih potih in ovinkih kot krt.« Bal se je menda tudi, da bi mu kdo ne sponesel, da ne študira. A bil je vpisan v Pragi, in meni je pisal, da ima »veselje do učenja« in da je »namenjen v maju ali juniju za dolgo časa v Prago«. Na zimo ni mogel iti, ker so mu bili odtegnili »Radogoja«. Živel je samotno in tiho v svoji stari cukrarni — knjigi in pesmi. Včasih se je spomnil na ljudi okolo sebe in na svoje razmerje do njih. Tudi na svojo ljubezen. Potem mi je pisal naslednje: »Alma je deklica, ki niti pojmiti ne more, kaj je to, če jo možki ljubi. No, svet pa je širši kot teater in Tivoli, in prav zadnji čas sem okusil bolj, kaj je veselje in življenje,

kot prej kedaj! Kljub temu, da se mi predbaciiva domišljavost, antipatija in bogzna kaj še vse, obračam z najčistejšim veseljem v srcu »ljudem« hrbet, ali pa mi je tesno kot v grobu.«

Pričela pa se je zopet huje oglašati bolezen. Strpeti ni mogel več v Ljubljani. Zdravnik mu je dal resen svet, naj gre kam na deželo. Šel je v vipavsko dolino, kjer ga je z odkrito in blago gostoljubnostjo vzprejel v svojo hišo deželni poslanec Božič v Poddragi. Pokrepčal se je tu. Toda tako dobro ko gorenjski zrak mu vipavski ni dél. Ko se je torej koncem septembra vrnil v Ljubljano, ji je moral skoro zopet dati slovo. To pot je zavil na Bled. Pisal mi je odondot na Dunaj par dni po vseh Svetih 1900 zopet korajžen in vesel: »energičen kot sem zdaj skozi in skozi.« V pismu zatrjuje, da se pridno uči in pravi: »Jem pri Rusu, spim pri Novaku, puf delam pri Petermelu, učim se po skalah okrog jezera kakor divja koza... in pišem verze na zavržene — plakáte... Krajani mi seveda močno ugajajo. Zlasti ljudska govorica ima tukaj tako tvorno in oblikujočo moč, da se počutiš v nji skoro kot v studencu.« Na Bledu je občeval največ s pesnico Vido, učiteljico v bližnjem Zásipu. O pogovorih ž njo pravi v poznejšem pismu iz Ljubljane, da so mu bili jako ljubi.

Gori pod Stolom je postajalo hladno in koncem novembra ni mogel več strpeti na Bledu. Vrnit se je v Ljubljano in mi pisal dne 15. decembra naslednje: »Veš, dežela je po mojem prepričanju le samo za ono vrsto omikanih ljudi, ki pridejo vanjo zbegani od utisov vélicega sveta. Drugače se izčrpaš in postaneš tuhtam tako hladen in miren kot je priroda sama. Ko si se napil zdravja iz tega kolosa, pahne te zopet od sebe ko dese-

tega brata.« Zanimivo je, kar mi piše v istem pismu z dne 15. decembra, torej sedem mesecev pred svojo smrtjo: »Pa še nekaj ti imam povedati. Zdrav sem namreč do pičice. Prvi me je uveril v tem blejski doktor Klimek, drugi pa sem bil sam. Zlasti pljuča imam neki v najboljšem redu, samo kri imam včasih malo pretežko. Zato pa sem zgubil tudi strah pred bodočnostjo, ki me je mučil tako vrsto let... Najrajše bi še tleskal z jezikom, pa se peljal malo po svetu, da izvem, kako živé po tujih krajih.«

A to mu ni bilo dano. Bil je privezan zopet na kancelijo: dobil je bil v trgovski zbornici službo pisarja, in v tej službi je ostal, dokler ni legel in več ustal.

V naslednji spomladi, poslednji svojega življenja je posebno pogrešal prijateljske družbe. Nadlegoval je Zupančiča, naj mu piše, in pisal meni: »Veliko najlepših momentov preide človeku menda popolnoma brezplodno, ker nima tudi krsta ne, da bi se z njim pogovoril.« Dalje pravi: »Živim skoro tako, da ni mogoče povedati. Zlasti moj kabinet se mi zdi zdaj prava pravcata ječa. Čitam včasih Mickiewicza* in se divim gigantski neob-

* Mickiewicza je tudi prevajal, izmed naših ljudi menda prvi za — Prešernom. Med njegovimi papirji sem našel naslednjo Mickiewiczovo balado o poljskem renegatu, ki umrje pri pogledu na poljsko sužnjo:

Renegat.

Kaj se je nedavno zgodilo v Iranu,
povem zdaj svetu vsemu,
na kašmirskem se zibal divanu
paša je v svojem harému.

Pojo mu Grečanke, pojo mu Čerkeske,
za Kirgizko plesoč mré Kirgizka...
njih oči so kot safir nebeške,
a v njih ogenj se éblisa bliska.

sežni lepoti njegovi. Po malem bi se potapljal v filozofijo, zaljubljen pa kar nikamor nisem nič.«

V tem času je tudi uredil svoje pesmi, natisnjene v tej knjigi in romal ž njimi, da bi jih prodal, od Kajfeža do Pilatuža tako, da raje ne govorim o tem, ker je pre-

Paša ne vidi nič, paša ne čuje,
nad oči se mu turban pobesil —
dremlje, iz čibuka dim se dviguje,
že z oblakom ga dim je zavesil.

V tem radost . . . čuj . . . šum izpred praga,
pa vstopili so sluge po redi;
neznanko uvede mu Kyzrael-Aga,
skloni se, dé mu: »Effendi!

kterega jasnost take je moči
med zvezdami okrog divana
kot sred briljantov v krilu polnoči
ogenj je Aldeborana;

blisni, zasveti mi, zvezda divana,
z dobro vestjo se oglašam:
podanik tvoj, veter jaz z Lehistana.
harač tu nov ti donašam!

Padišah sam take nima miline
za štambulske senčne prostore . . .
doma je iz severa, one krajine,
ki iz duše ti priti ne more.«

Tu ji zdrkne tanjčica do pasa,
celi dvor zastrmel je . . .
ozrl nanjo se velikí paša,
puhnil čibuk, zbledel je.

Kloni na stran se, turban se zmika,
dvor bega — oj čudo, kaj zrl je?
Ustne sinjé mu, več oči ne premika,
renegat paša umrl je.

žalostno. — Čutil se je slabega in govoril, da pojde, čim si nabere potrebnih sredstev, v Gradež, ker mu je zdravnik priporočal morski zrak. Pisal mi je, da ostane samo še »čez junij v pisarni«. A čez junij ni ostal niti pri življenju.

O Veliki noči sem bil prišel zopet v Ljubljano in takrat sem ga videl zadnjikrat. Opravičil se mi je, da ni preložil več pesmi iz Nekrasova,* ki sem mu jih bil svoj čas poslal v prevajanje, češ refleksivna lirika tega na tuberkulozi hirajočega in umirajočega pesnika ga mori. Želel je, naj mu pošljem, ko pridem na Dunaj, zdravega in smelega Gorkega, da ga bo čital. — Ko sem ga tu videl, mi je bilo jasno, da gre prijateljevo življenje h koncu. Iskal sem ga med svojimi poti po opravkih pogosto na stanovanju. A bival je ves prosti čas, ki ga je imel, pod Rožnikom, kjer je posedal na toplem pomladnjem solncu in se poslavljajal od prirode. Odšel sem na Dunaj in nisva si rekla: »Z Bogom!« Poslal sem mu knjige, ki jih je želel čitati. V odgovor sem dobil naslednje pismo:

Ljublj. 20/5. 01.

Dragi Prijatelj!

Ne bodeva si menda dopisovala več. Jaz sem jako slab in najbrž me vzame že mesec maj. izvedel sem to po Polonci, naposled pa se čutim tudi sam popolnoma bankerot. Ne dela me to vznemirjenega, pač pa sem se začutil nekam lahkega, kot bi bil hipoma odrešen velicega bremena. Veš, kadar sem mislil na svojo bodočnost, nisem bil nikdar

* Nekaj prevodov je tiskanih v Aškerc-Veselovi »Ruski antologiji«.

vesel. Kanclija, in nič drugzega! . . . Jaz bi moral biti kmet in čisto nič drugzega — Tako pa umrem in v resnici mi ni žal zato.

Obe Tvoji knjigi sem sprejel in se Ti zahvaljujem zanjé. Dobiš jih nazaj, kakor tudi vse druge moje knjige, ki so vredne kaj. Ne vem, komu bi jih sicer dal. Imam pa vsega Mickiewicza v izv., »Totenfeier« in »Herr Thadeus« pa še v nemškem izvrstnem prevodu. Razun tega vezane Puškinove pesmi, nekaj Goeteja, in pri kraju bomo.

Rokopis svoj Ti pošljem v par dneh za tem pismom. Imam nekaj novega, kar vstavim, (a boš moral Ti najbrže še enkrat prepisati) nekaj pa mogoče še izpustim.

Slovniško stran, ali pa če bi bilo kje kaj nerodno izraženega, prepuščam Tebi. Istotako Te poblaščam, da izpustiš kakšno stvar, če se Ti bo zdela negodna. Ko končaš, prosim Te, pokaži stvar tudi Zupančiču, med drugim tudi pesmi, ki bi se zdele Tebi negodne. Tako sem Ti povedal o tej stvari vse, kar sem Ti imel, in sklepam. (Rokopis kupi menda Schwentner.) Sicer pa upam, da Ti ne nakopljem z vsem tem preveč dela. K sklepu Te prav pristrčno pozdravljam, zahvaljujoč te za mnoge prijateljske usluge, ki si mi jih izkazal.

Tvoj udani

Jos. Murn.

Pričakoval sem vsak dan rokopisa in vsak dan tudi njegove smrti. Po preteku treh tednov sem dobil rokopis in dopisnico od njegove roke. Dijak, stanujoč ž njim, mi

je sporočil po njegovi smrti, kako jo je pisal. V petek je padel v nezavest in se motil. Šele v soboto popoldne se je osvestil, rekel dečku, naj naslovi rokopis na-me in naj ga dvigne iz postelje, da bo meni pisal. Deček mu je primaknil mizo k postelji, potisnil mu med prste pero, položil predenj dopisnico, tinto mu je držal v roki. Pisal je naslednjo karto, na kateri je tako v pravopisu kakor v pisavi viden sled muk mladega življenja, ki je šlo h koncu.

L. 15./6. 01.

Dragi Prijatelj!

Ob enem Ti pošljem rokopis. Dasi sem ga pregledal kolikor natančno, nisem mogel izbacniti vseh napak, zl. menda tehničnih — (to besedo je trikrat napačno zapisal, izkušal jo je popraviti, pa je ni bil več vstanu) — in slovni.ne. Prosim Te torej, pazi najbolj na té in če bo brez škode šlo — popravljalj! To so zlasti pesmi: Vedomec (predolgi verzi med pravilnimi.) in »Balada« o Damijanu (moja zadnja) z istimi pogreški.

Delaj in odgovori kmalu.

Doctor pravi, da sem boljši.

Te pozdravlja

Jos. Murn.

Ko je to napisal, je omahnil nazaj na posteljo in ni se več zavedel. V torek zjutraj (18. junija) ob eni po noči je umrl.

Zadnji mesec, ko je ležal, mu je lepo stregla gospa dr. Tavčarjeva, ki mu je tudi prejšnja leta pogosto stala na strani. Bila je vsak dan pri bolnikovi postelji. Izmed prijateljev mu je bil vedno in za vse pri roki Pavle Drenik. Poleg tega je med ljubljanskimi damami zanj nabirala in mu poslala nekega dne večji denaren dar — gospica Alma S.

* * *

Današnjega pesnika definirati ni lahko, pokazati namreč, kako se dandanes oddeli pesniška individualiteta iz svoje dobe. Toliko se čita. In zraven tega brez vsega reda in navodila. Gimnazija je nesodobna in nezadostna. Kar se je čitalo v šoli, pride šele pozneje v poštev. Prosta lektira pa se da težko kontrolirati. Mladi dijak več verjame literarni notici na zadnji strani političnega lista, kakor literarnemu profesorju, ki itak o sodobni poeziji nima pojma čisto po reku: Kar še ni v aktih, ni na svetu.

Ko smo mi zoreli na ljubljanski gimnazijski njivi, je bil pomočil tudi ljuba kranjska tla zášel curek povodnji, v kateri se je bila razlila »moderna« preko Evrope. Na Francoskem se je bil rodil v velikih pesniških dušah nov ton, povsem odgovarjajoč ondotni hiperkulturi: sedaj rafinirano nežen — kadar je govorila iz njega izmučena, bolna duša, sedaj animalskobrutalen — kadar si je izvolilo svobodno telo duhá za svojega glasnika. Občutili so se novi gibljeji ali tresaji (frisson) duše, ki so zahtevali tanjše linije in mehkejše barve. Dobili smo sliko nove duše: veliko platno, sivo čezinčez, na njem pa rahle, skoraj nevidne in kakor dahnene sledove dogodkov in stvari: občutja. To je bila čista lirika. Druga

je bila refleksivna. Saj tudi današnjega človeka ne pusti duša v miru z vprašanji. In zanimivo je naslednje: kadar stopi predenj duša s starimi davnimi vprašanji bitja, ne gre moderen človek več tako resno na delo, kakor je šel nekdanji; več ne gradi svojih odgovorov v celokupnost sistema. Preveč je skeptik. Tudi je čital zgodovino in bil skozi stoletja v duhu priča, kako so se rušili sistemi. Zraven tega je prepoahljiv in preslaboten za tako atletsko duševno delo: moči ni v njem za takó ogromno sintetično podjetje, ki mora pri njem duh biti navzoč na vseh koncih in krajih tuintam z enako silo pletoč brezštevne, iz koasa se snujoče niti v eno. Moderni ljudje so odložili kozmos raz svoja pleča, ker ni med njimi več Atlantov in Herkulov. Ako gre moderen človek v prirodo in med ljudi, — gre pa takrat, kadar si sam več ne zadostuje — gre samo poslušat, kako utriplje življenje in kako soglašajo vsa bitja v svojih odzivih, družecih se samih od sebe v čudovito harmonijo. To ni filozofija, ampak neke vrste melanholija (Schnitzler, v. Hofmannsthal, Altenberg). Toda ta melanholija je njim filozofija.

To je prva, rekel bi intimna stran njihovega dušnega življenja. Druga ji ni v ničem enaka: bližje realnosti je in mogla bi se imenovati naravnost razposajenost. V nji vzkipeva od časa do časa njih polno življenje, iz nje imajo svoj humor, satiro, drastiko in grotesko. Kadar žive, hočejo sočno življenje. Po najkrepkejših, najživejših barvah posezajo. Nekak korelat je to njih telesnemu življenju, ki je povečini proletarsko. Ta poezija je polna drastičnih kontrastov: najvišje stavi poleg najnižjega: buljvar. Pa to ni samo valovanje telesnih sokov, ampak tudi izigravanje duhá. To je fosforesciranje duha, sedaj satirično, sedaj humoristično, sedaj dovtip, sedaj ironija,

sedaj občudovanje, sedaj smeh, imenujoč v eni sapi stvari, ki ne spadajo prav nič skupaj. To je nebrzdano pljuskanje logiki v obraz in estetiki, ustvarjajoče novo logiko in estetiko smešnega. Skratka vse ono, kar smo čitali pri nas v prvih Cankarjevih stvareh. To je druga stran moderne francoske lirike. A pravi oče ji je Heine, ta lehkomišelní zapravljivec pesniških sredstev, ki se je prvi upal poleg najsvetejšega z mirno vestjo imenovati najprofanejšé.

Ta stran je trdna stran v njihovem morju občutij. Pri nekaterih je razvita manj ko prva (Verlaine), pri drugih bolj (Baudelaire, zlasti pa Aristide Bruant in drugi pesniki-varietisti iz »Chat noir«, ki so pri Nemcih povzročili celo šumo različnih »brettlov«.) Nekaj trdnega pa ima vsak poet, nekaj kakor oporo, da se na nji odpočije. Ako nima Maeterlinck buljvara, ima pa oni rafinirano preprosti marionetni oder, ki izgleda kakor golo, trdo okostje.

Prva stran moderne lirike je odgovarjala kakor nalašč Aleksandrovu. Bil je bolehen, pohabljiiv, odrinjen mestni otrok in zavoljo mnogeга samovanja jako nežén. Ti pridušeni, rahli, mehki glasovi, govoreči kakor govori samota in tihota, so mu šli k srcu. Te bolne, nesrečne, samotne duše so bile njegove duše. Ta svet topečih se barv z mističnimi sledovi sreče, ki je letela v neki drugi svet se nežít, je bil njegov svet. Take so bile tudi njegove prvé pesmi. Kar se tiče oblike, je šel v tej stroki Zupančič pred njim, ki je imel v tem oziru sploh največji vpliv nanj (za primero sem privzel v »Dostavku« pesmi: »Imortele«, »Spokornik«, »Pustinja«, »15. februarja«).

Druga stran moderne lirike se ni imela nasloniti v Aleksandrovu na kaj. Ona temelji na gibčnosti duha in

na temperamentu, izhajajočem čisto iz telesnih instinktov. Vsega tega slabotni Aleksandrov ni imel. Ta stran zahteva rekel bi nekakega dušnega žonglerja, a on je imel bolj težko kakor lahko kri. Tudi je bil preveč otrok, premehek in prenežen, da bi se bil igral z ostrinami. Tem globočje pa je zasekla vanj prva stran zlasti s svojo drugo platjo: refleksivnostjo. Poezija Aleksandrova je refleksija in sicer taka, kakor sem jo označil gori: poslušanje, kako snuje zemlja in kako se odzivilja življenje (prim. osobito: »Ko dobrave se mračé«, »V vesni«, »Urok«, »Ah, ti bori...«, »Med nebom in med zemljo«, »Vigilije«). — A kmalu mu ta francoska lirika ni zadostovala več. — Otrok se je jel bati melanholije in hotel se je oprijeti česa krepkega, dvigniti se ob čem velikem. Bilo mu je hladno in želel se je ogreti, priti v bližino žara, patosa, ponosa, želel je stopiti iz svojega začaranega kroga na široka tla. In posegel je po slovanskih pesnikih. Najprej — najbrž po Kettejevem vzgledu — po ruskih. Čital je Puškina in ga tudi prevajal. V osmošolskem almanahu je priobčil prepev Puškinovega dialoga »Razgovor med knjigotržcem in poetom« (Aleksandrova »Knjigotržec in poet« nima torej nič opraviti z nekim trigovorom Lermontova, kakor je trdil dvakrat zaporedoma Aškerc v »Zvonu«). Ugajala mu je tudi mimogredé lirika Lermontova, trajno pa kmetiška pesem Koljцова. Ali Rusi sami mu niso zadostovali. Pri njih ni našel tega, kar mu je manjkalo in kar je iskal. Šel je k Poljakom, in tu je precej zadel na Mickiewicza. Slišali smo, kako se je divil »gigantski neobsežni lepoti njegovi«. In jako je značilno za njegovo dušno stanje, da je bila prva pesem, ki jo je preložil iz Mickiewicza, — »Oda na mladost«. Tako-le jo je ponašil:

Oda na mladost.

Brez src, brez uma — to so ogrodja,
Mladost! podaj mi krila,
naj nad mrtvim vzplavam svetom
tja, kjer duša poživi slobodja,
vstvarja čuda ogenj poln razsodja,
kjer tla potresena so z zlatim cvetjem,
in nád so nova oblačila! . . .

Kogar čas iznejeveri,
naj zre z mračnim čelom pred-se,
tolikšen odpre mu svet se
kot ga s topimi očmi premeri:

Mladost! nad zemljo vzléti
in s pogledom solnca
srca skupnosti presvéti,
prenikni s konca jih do konca!

Poglej navzdol! Kjer večna megla vid ti jemlje,
kot val se meče z motno silo,
to je zemlja! . . .
poglej, kak vzburkano valovje
kot plaz tam buta ob skalovje,
samó čolnar si, brod si in krmilo;
podeč za polži se in školjkami v naleti
dviguje se, zdaj se pogreza,
onó ne školjk, manj školjka ga doseza,
a v tem kot steklo se razluskuje v broj nešteti! . . .
Nihče v življenju ni poznal jih, ne v pogubi,
to so samoljubi!

Mladost, čuj, takrat v nektarju objeta
sladkost si, ko napajaš brata!
do neba se zaori himna zlata,
ko vse vas ena nit prepleta.

V trdno vez, prijatli mladi!
v sreči vsacega so vseh zakladi,
v slogi jaki, umni mi — stremeč k nebesom,
v trdno vez, prijatli mladi!
Srečen tudi, kdor končal ni boja —
naj podlegel sem s telesom,
drugim lestva bo grobnica moja,
v trdno vez, prijatli mladi!
Naj brez stopnje pot se vije,
moč nemoč sta v vhodu velikana . . . ,
moč naj se z močjo odbije,
a slabost uniči se zarana!

Kdo zadušil hidro je v zibeli?
mlad si — tja! s Centavri dobi stavo,
strgaj žrtev si ob pekla žreli,
a do neba pojdi si po slavo!
Segaj tja, do kamor vid ne seže,
vzemi, česar ni razum ne vzame!
V poletu orel ti, mladost, podleže,
in kot grom so tvojè rame.

Hej, rame do ramena! V skupni zvezi
obdajmo zemeljsko točišče,
vse misli v eno stekališče,
in vse duhove to obsezi! . . .

S tečajev, zemeljsko svetilo!
nov tir mi damo, drugo os ti ...
razgrebite površje le starosti,
že cvetno vas odene krilo.

Tako je v krajih teme, polunoči
po enem »bodi« božje vsemogóči
iz kaosovega vrvenja
nastal reči svet in življenja:
vetri pihljajo in vode šumijo,
nočni azur zvezde jasnijo.

V krajih človeštva noč še vlada,
moč elementov še v prepiru ...
prišla ljubezen, po vsemiru
zavladala duhá moč mlada!
Mladost spočne jo v maternem naročji,
prijateljstvo nesmrtnost ji določi!

Glej, led debeli se že taja,
in z lučjo noč predsodkov menja:
zdravstvuj, nebeška zarja vzhaja,
za njo gre solnce odrešenja!

Kako se je skušal otrok bledih melanholij dvigniti
in ojačiti ob plemenitem patosu in nebrzdani sili velikega
Poljaka, kaže naslednja zdravica, ki jo je zložil za 31. dan
grudna 1900:

Veselo, bratje, si napijmo!

Veselo, bratje, si napijmo,
pa v roke si sezímo
po stari šegi spet,

srce se komaj mi umiri,
upada mi in spet se širi,
in stajal v njem se led.

Hej, dvigni, dvigni se visoko
nad vso zemljo široko
in nad meglo, srcé!
Čuj molk krog tebe tihi,
To so mrjočih vzdih —
nekdó k pokoju gré.

A vstal nekoč je velikan,
na zemljo blisnil ko komet je,
iz ene pa tja v drugo stran
čez vse je zablesnel stoletje.

V rokah, glej, bojna mu egida,
nastopil pot je razdivjan,
miljoni padali! Ta piramida
še skrila solnce bi in beli dan.

Muromec, angelj spet moreči
sta čistila zemljó in vzduh;
ostali bdeči, pali pa so speči
in mračnega stoletja duh!

Na polji, v čistem, ravnem polji
udarili so nanj
in merili moči so; pal oholji
in laž in strah stoletnih klanj.

Tu sodil Bog. Sramú, okov temnice
navajane tu pale so zrenice
pred svetlimi očmi —,
s sto glavami, z železnimi rokami
zmagalec šel, kot jutro se predrami,
krvavo kakor kri.

To bila slavna pot; a tresel se ves svet je,
in vzduh bil vroč je od strasti . . .
nocoj pa plah in tih in bled je
zmagalec velike časti.

Vstran obrnimo se in ne sodimo,
proč veliki že duh hiti —
Bogu pravice ne kratimo
do srca ne, ne do ljudi . . .

Molči spet svet in pričakuje
in novih bi, drugačnih sil —
vsakdó naj sam si prorokuje,
zaprta knjiga je Sibil!

Veselo, bratje, si napijmo,
pa v roko si sezimo,
poglejmo si v oči . . .
To novo bo življenje,
to novo bo vstajenje
iz robstva in noči!
Srd pozabimo in nasprotje,
ne zlobna, jasna naša pot je,
in kar je blazega, le to živi!

pa da nas strah in plahost mine,
pa da nas moč in kri prešine,
srce naj govori —
in vsakomu in vsem napijmo:
in Bog naj greh ta oprosti!

* * *

Kakor Ketteju je tudi Aleksandrovu v slovanskih pesnikih vzišlo spoznanje, kako globoko vsak pravi pesnik korenini v svojem narodu. Na tak način in po tej poti sta se tudi onadva izpreobrnila k narodu. Preko slovanstva sta oba našla slovenstvo. In oba sta začela s slovenstvom pri zemlji in ljudstvu, ki je ž njo v zvezi, a šla bi bila gotovo dalje skozi vse sloje naroda do najvišjih ciljev njegovih. Kette se je z ljubeznijo posvetil idilični novomeški pokrajini, Aleksandrov je začel romati po slovenski zemlji iz kraja v kraj. Oba sta si podobna, toda razloček med njima je velik. Med tem ko sedi Kette mirno na cnem meštu, podoben veselemu kmetiškem fantu, zadovoljnemu z lepo zemljico, gre Aleksandrov od kmeta do kmeta. Kakor radoveden meščan izprašuje, kako se imenuje to, kako ono, ter vleče na uho besede, izreke, pravljice in pregovore. (Njegove beležnice so polne narodnih izrazov, rékel, krepkih priimkov in krajepisnih imen). Kette ne obrača svoje pozornosti na podrobnosti, ampak na celotne vtiske. Zato je plastičen in poln širokih potez, krepko začrtanih in rekel bi elementarnih. Njegova poezija — ki se je v »pesmih« izlivala kakor se izlivajo naši potočki čez kamen in grm, ne izprašujoč, ne kod ne kam — je postala v sonetih podobna plavni Krki v njenih stalnih, mogočno in sigurno zarezanih bregovih. Aleksandrov je

bolj rafiniran in manj izzorel kakor Kette; lepota njegove pesmi je trpka, ne sladka. Najbolj se razločita na veseli strani življenja: Tu je Kette poln vedre šale ter dobrodušnega in hudomušnega humorja, med tem ko se Aleksandrov mehko smehlja in otroško in naivno raduje nad vsem, kar nahaja na svetu komičnega, veselega in zabavnega: Aleksandrov bolj išče poezijo, Kette pa jo bolj živi.

Bivajoč v mestu goji Aleksandrov v srcu veliko ljubezen do vsega, ki ima kako zvezo z deželo, in vse, kar je okrog njega in v njem, ga mora spominjati na deželo, vsaka malenkost in vsaka podrobnost. Kajti v mestu je otožen. V temnih, nerazumljivih melanholijah meditira ter posluša daljne odmeve prirode, odzive dežele. Potem hrepeni po bližini gorâ, govori o moči in veselju, a vesel ni. Pride namreč večer, in odmevi utihnejo. Po noči žaluje po njih in piše refleksivne pesmi, polne nočne tihote in njenih muk (berite pesem »Kdo v brezglasno to noč...«). A da pride na deželo, potem je vsaj za nekaj časa čisto drugi. Tu se razmahne, da ga je sama radost in smeh. Kakor otrok je: dober in vzprejemljiv. Vsako drobnost vidi in opazuje z veliko ljubeznijo, za vse ima oči. In na vse je ponosen, na kar je kmet ponosen: na ajdo, brazde, pipo, pljug in konje. Vse ga veseli, kar kmeta veseli: prihod pomladi, bogata jesen, lepo vreme, dobra letina, poln hlev in kozolec in zdrava družina. Pred vsem onim se trese, kakor kmet, za vse ono je v skrbi in v vse ono veruje. Ko pride na kmete, je kmet: pratiko čita in njegove pesmi so polne svetnikov. — V prirodi je srečen, in ničesar mu ni treba. Ko je v nji in ž njo, ni zanj greha na svetu in ne slabega poželenja. Njegova erotika je čista in blaga. On ni egoist v ljubezni.

Vsako dekle ima enako rad: samo da ima trdo in krepko roko, pa ji privošči bogato balo, veliko gospodinjstvo in česar si še sama želi.

* * *

Skoro največ svojih prizadevanj je posvečeval Aleksandrov pesniški tehniki, odnosno izrazu. Pesniški izraz! Kakor denar je, ki veliko roma po svetu. Zato se tudi obrabi kakor denar. So pesniki, ki plačujejo samo s starim denarjem. Vi jih poslušate, a njihovo cvenkanje vam ne vzdrami nobenega živca. Kakor da bi vedeli, da so s tem denarjem plačevali že vse drugi gospodje. A naj zazveni nov pesniški denar, kako hitro se vam vse zgane v prsih! — Koliko je novih, močnih besednih zvez, rim in izrazov, ki nedotaknjeni leže v globinah jezika in kakor zakladi čakajo, da pride pravi pesnik in jih izgrebe! Aleksandrov je bil človek nenavadno tanko razvitih čuvstev, pa je za ta čuvstva neprestano iskal neobrabljenih, svežih izrazov. Bil je do zadnjega dne ves zatopljen v besedno iskanje. V tem temelji njegova temnost. Reklo se mu je nekje, da je skrivnosten. A skrivnosten Aleksandrov ni bil, samo skrivnosti forme, svoje, nove forme še ni bil obvladal; topil se je še v njej, pogrezal se vanjo, boril se ž njo kakor mlad kipar z marmorjem. Iskal je novo pesniško besedo, hoteč se kolikor mogoče otresti stare, v sto letih našega pesniškega jezika nešteto krat rabljene in zato že gluhe in plehke. Tudi zato je hodil na kmete, in kot mesten človek je imel boljše uho za vse fineše našega živega jezika, nego kmetiški sin, ki jih ne zapazi, ker mu je v domačem jeziku vse samo od sebe umevno. Se vé, da tega dela — dela za celo življenje, ne za par let — ni dovršil. In

zato se še preveč pozna vsem njegovim besednim zvezam, kako je delal na njih. Preveč ima še v ospredju besedje, da bi mu misli, čuvstva, prestave lile v plastične in jasne slike. A da bi bil tudi to dosegel, priča pesem »Vlahi«. Tako kakor ti Vlahi »gredo«, niso še šli ti markantni obiskovalci naših vasi skozi slovensko slovstvo. Ti Vlahi so vredni Trubeckega skulpture... Tudi mere še nima popolnoma v oblasti. Kakor otrok se veseli vsake malenkosti, posebno v prirodi ljubi vsako mično neznatnost. Njemu je vse važno in vse imenuje, vse omenja, vse povdarja. Vsled tega zanemarja perspektivo. V nekateri njegovi pesmi bi bilo treba mnogo črtati, da bi se razločilo ospredje od ozadja, važno od nebitvenega ali takega, ki se samo ob sebi razume.

Zato Aleksandrov nima lahkega, brezskrbno tekočega sloga, morebiti tudi zato ne, ker je bil vsak njegov korak tako zamišljen in zaskrbljen. Pokaže vam sebe, pokaže kmeta v primeru. In oba nosita v sebi neko skrito skrb in bojazen; ali bi ne mogli reči: skrb in bojazen svojega naroda? V izrazu otroško naiven, je v verzu strog in trd. Gladkotekoče ritme sovraži. Kakor na naši grudi je na polju njegove poezije: bujnega cvetličja ni, vse je krivenčasto, pogosto trdo ko škrilovje gorenjskih planin ali pečevje Krasa, posejano s skromno floro. Samo sempatja kaka krepka in ljubka pesniška slika, čvrsta, še ne rabljena, po njem samem v vasi odkrita besedna zveza, tako sveža v svojem milijeju kakor kmetiško dekle, ki se ti pokaže sredi pokrajine pri nas na deželi.

Ko govori o kmetih, ni poseben žanrist, ne pripoveduje zgodeb in anekdot. Samo dve-tri najdeš v tej knjigi. S tem večjo ljubeznijo in négo pa se mudi pri

onih kmetiških rečeh, ki laskajo umetnikovemu očesu: blesk starih, pisanih omar, svetlikanje hiš z modrim pasom, okajena starost svetniških podob in vriskajoča pestrost prazniških ženskih oblek. Koplje se v kmetiških barvah: slovenski Uprka v pesmi! In kakor slovaški slikar tudi on ljubi vse kmetiške stvari. Srečen je že, ako jih samo imenuje z njih krepkimi, kmetiškinimi izrazi. Te krepke kmetiške stvari, kakor da bi bile njegovi nežni, pohabljivi mestni naravi opora, zaznamovancu zavetje pred omikanimi ljudmi, ki se jih je bál, da mu ne ~~š~~ponesejo njegovega rodu, in brezdomcu, človeku brez ognjišča mogočen, kmetiško trden krov, postavljen od naroda, čigar zakonskega sina se je smel čutiti... In ravno vsled ljubezni in zanimanja za krepke, določno izražene linije, ki jih nosi na sebi vse, kar je kmetiškega, je bil na najboljšem potu, da premaga verbalizem, da si prisvoji plastiko, ki v nji temelji sugestivnost poezije. V nekaterih kmetiških pesmih vidimo, kako se modro omejuje na eno samo glavno podobo, kako v par kiticah pripravlja čitatelje na poslednjo, kako vse barve tekó v eno poanto, kako fino odstranja vse, predno odgrne sliko. In potem vidimo ko živo pred seboj deklico, ki gre čez polje, in vidimo, kako »vsa ko mak cvete«.

* * *

Da sklenem: Aleksandrov je bil rojen lirik. V večini svojih pesmi se je še iskal, v svojih kmetiških se je našel. V njih je njegova pesniška fiziognomija... Polje!... Dà, tu je doma njegova pesem kakor škrjančkov klic nove pomladi, ki bo prišla v naše kraje. Odmev življenja ljudi in prirode, kakor ga sliši človek z odprtim pesniškim srcem. — Toda Aleksandrov ni zdrav kmet,

ki bi živel to življenje, ki bi se pogrezal vanje, ki bi se mu prepuščal ves in cel. On je bolehní mestní zamišljenec, človek, ki je strah napravil iz njega življenjskega obotavljavca. Zato ga povečini vidimo, da stoji ob strani tega bujnega življenja. Le za hip se spusti v tok, potem je zopet zunaj njega in — zamišljen. Nikake filozofije ni v njegovih verzih, ampak samo vsakovrstna zamišljenost. V prirodo hodi z otroško ljubeznijo, a vedno znova ga zalotiš stati ob nji in se pripravljati, da ugiblje tajnosti bitja. On ni človek, ki bi se združil z zemljo kot del njen, ki bi se projiciral vanjo (Kette), ampak on je meščan, ki hrepeni zemljo videti. Njegova pesem zato ni čista, jasna slika prirode in življenja, kakršna sta, pa tudi ne mirno in določno zastavljen odgovor na vprašanje, kaj sta, odkod in čemu, ampak samo dih trepetajoče življenjske špekulacije, mučna, nejasna težnja po svetlika-jočih se ciljih — prava lirika. On ni cel živel tega, kar je pel, ampak kar je pel, po tem je cel hrepenel. Čisto kakor meščan, ki z navdušenjem poje narodno pesem, pripovedujočo mu o zemlji in ljudstvu, ki je sredi njiju svoboda, zdravje in moč. — Zato tudi Aleksandrov tako ljubi vse najneznatnejše stvari na deželi, katerih v mestu ni. Ah, kako je on ljubil vse to! Bil sem pri njem, ko se je vrnil iz vipavske doline. S kakim veseljem mi je pravil o kmetiških pipicah, podobah, pravljičah, šalah, izrekih in o prirodi tam zunaj! Otrok je bil v tem. Ta naivna ljubezen je oni ton, ki so nanj vglasbene vse njegove pesmi. Dala mu je najlepše hipe in nič manj ni naředila iz njega ko — pesnika. Blagrovati ga je treba zanjo, kakor blagruje François Coppée Verlaina (v uvodu k izdanju njegovih izbranih poezij) z besedami: »Heureux le poète qui, comme notre pauvre ami, conserve son âme d'enfant.«

V poslednji dobi svojega življenja je pisal Aleksandrov večino teh pesmi. Do zadnje ure jih je nosil s seboj in ko se je vlegel v posteljo, da več ne vstane, jih je položil na svojo stran, jih negoval kakor svoje dete, popravljal jih in se poslavljaval od njih. Od družega se ni imel ločiti. V rokopisu, ki mi ga je poslal tri dni pred smrtjo, so natanko vidni sledovi njegovega pojemanja: prej krepke poteze se tanjšajo in tanjšajo, dokler niso ko las, ki je na njem viselo naposled njegovo življenje. Natančno se razloči, kako se začenjajo ravne, zastavne poteze nagibati, opotekati, kako omahujejo, bledé, dokler se v njegovi poslednji pesmi, baladi o »Damijanu« polagoma ne izgubé v ono mrtvaško agonijo, ki nerazumljivo diha iz te pesmi. Bolj dihnjena kakor zapisana na papir je ta »balada« poslednji dih umirajočega.

Svoje pesmi je torej sam uredil. Ker pa je bil to, kar je on hotel izdati, samo izbor iz njegove poslednje dobe, dopolnil sem jaz zbirko z »Dostavkom« v toliko, da kaže sedaj njegovo celotno sliko. Tudi moto sem privzel jaz. Zbirke, ki jo je pesnik uredil, se nisem dotikal, zlasti je pa ni kazalo radi ene ali dveh manj dovršenih pesmi razdirati. Kar se mojega dostavka tiče, je zbran seveda docela subjektivno. Vzprejel sem vanj to, kar se mi je zdelo za Aleksandrova najznačilnejše, kar ilustrira njegov življenjepis bolje nego moje skromne besede, pa je vrhutega samo ob sebi še dovolj umetniško. Najmanj umetniško zaokrožena je morebiti v »Dostavku« predzadnja pesem. Jaz sem jo vzprejel zato, ker iz nje diha toliko ljubezni za kmetiške podrobnosti, toliko čustvene intimnosti za podeželsko prirodo in letne čase, ki med

njimi teče življenje našega kmeta kakor med svetniki v pratiki — z eno besedo: cel Aleksandrov.

Mnogo svojih pesmi je Aleksandrov priobčil v katoliški »Zori« — psevdonimi: Igorjevič, Pintev, Jaroslav, — »Novi Nadi«, almanahu »Na razstanku«, v »Zvonu« in »Vrtcu« (Lucijan). Napisal je tudi več podlistkov za »Narod« in »Slovenca«.

Veliko število njegovih pesmi pa je še ostalo v njegovih papirjih in beležnicah, — bil je izredno plodovit! — in nekaj jih je tudi v privatnih rokah. Takó dobre ko té niso, ali v vsaki je kaj lepéga in vsaka bo morebiti zanimala — koga in čez koliko časa, to pa naj pové bodočnost.

V Gersthofu pri Dunaju, meseca avgusta 1902.

Ivan Prijatelj.

Popravek: Na strani XXIII., v 8. vrsti naj se čita mesto Nekrasov Nadson.

VSEBINA

EPITAF	Stran
1. Pomladanska romanca	3
Pomladanska slutnja	5
Enaka	6
Ne vem, kdo bolj je tožen	7
O mraku	8
Golobčka dva	9
Romanca	10
Ko dobrave se mračé	11
Srpan	12
Mislil sem na prošle dni	13
Semenj	14
Pesem	15
Nageljne poljske	16
Pa ne pojdem prek poljan	17
Kdo bilà je mati tvoja?	18
Romarska	19
V vesni	20
Hej, kupil si jaz pipo bom	21
Kostanji šumijo	22
Pesem	23
Vitki hmelj na polju raste	24
Marica	25
Pelin	26
Mej vrbami, oj, tečeš	27
Spet zelené nam vrbe	28

	Stran
I.	
Zvečer	29
Otožnost	30
Od Save mrzel veter	31
Zopet, glej, stojim pod tabo	32
Dolga, dolga je zimska noč	33
Še minuloost pred menó	34
Ljubila sva se	35
Ko pred nadlogami	36
Le pustite mi mladost	37
S pojmovi več, z besedami	38
Hej, v kot s tem ne bi šel	39
Urok	40
Orel	41
II.	
Hrepenenje	45
Kmečka pesem	46
Usoda	47
Po nedeljskem jutru oblački plavajo	48
Kaj tak žalosten, tih in zamišljen	49
Želja po nevesti	50
Snubači	52
Ženitovanjska pesem	53
Tašča s kupico v rokah pozdravlja snaho	54
Šent-Janževo	55
Pesem o klasu	56
Sv. Ambrož	58
Pesem o ajdi	59
Tu je jesen, in mi se ženimo	61
In čarovnica	63
Škotska bajka	64
Zimska kmečka pesem	66
Vlahi	67
Kvaterná balada	68
Mlinar in hudič	70
Vedomec	72
Želje	74
Prišel čas je krog Božiča	76

	Stran
III. Balada	79
Na planem	80
Na poljani	81
Pozabil sem mnogokaj, dekle	82
Res, oženil bi se	83
Prišla je jesenska noč	84
Ti sam si drag si	85
Prazna je široka cesta	86
Pesem o svetem Martinu	87
Pred vsemi svétimi	88
Notranjska	89
Visoka molitev	90
Ko soha Venerina	91
Kot iz tihe, zabljenje kapele	92
Večer	93
Zimska pesem	94
Zimska pesem	95
Sneg	96
Letski motiv I.	97
Letski motiv II.	98
Letska narodna	99
Slovaška	100
Oj, dobro jutro, Márica	101
Kdo v brezglasno to noč	102
Pesem	103
Tinka	104
Tam zunaj	105
Trenotek	106
Vrnitev	107
Blarney stone	109

DOSTAVEK.

Na peronu	113
Imortele	114
Spokornik	115
Pustinja	116

	Stran
Noči. I.	117
II.	119
III.	120
IV.	121
Romanca	122
Ciganska romanca	123
Fin de siècle. 1.	124
2.	125
3.	126
Ah, ti bori	127
Med nebom in med zemljo	128
25. februarja 1898	129
Vigilije	130
Ne, to bila ni prevara!	131
Petnajst let	132
To je lovski rog	133
* * *	134
Sonet starčka	136

EPITAF.

*Življenje celo sprt, nestalen,
miru resnice, sreče je iskal —;
njegov bil smoter temen, daljen,
umel ga ni, zato je pal.*

1.

Pomladanska romanca.

Odprite okna, odprite duri,
mimo jezdi vitez sveti Juri,
sveti Juri na konju,
na lepem konju,
sveti Juri nam milosti daj!

Sveti Juri je velik svetnik,
premagal je kačo ta božji vojniki,
bila kača ta: zima-zmaj;
prekrvave lise,
zmajeve lise,
žene že cvetni gaj.

Odprite okna, odprite duri,
nanje trka vitez sveti Juri,
sveti Juri v tak lepi opravi,
da privel je v tej lepi opravi
lepe dneve nazaj.
Vsi ti dnevi,
Jurjevi dnevi
v deželi so zdaj.

Sveti Juri ta ni pa le cvetni maj,
sveti Juri je božja svoboda
in življenje in moč in priroda,
in tema le zimski bil zmaj . . .
Sveti Juri ko solnce v njo gleda,
sveti Juri skozi okna k nam gleda,
odprite mu vse na stežaj!
in svetnik sveti Juri
vesel skozi duri
k nam pridi nazaj!

Pomladanska slutnja.

Pomladanska slutnja
k nam v deželo gré,
zdravo, Bog in solnce,
gora in poljé!

O vas vedo ptice,
lahno žvrgole,
noči vedo tople,
sivi somrak vé.

O vas vedo bilke,
v log devica spē,
tam za logom, v polju
vsa ko mak cvetè!

Enaka.

Kedar pomlad v deželo hodi,
posestrima se ji rodi,
kot dobri Bog mi v dušo vodi
vesele, jasne, mlade dni.

To je moj pir, pir hrepenenja,
in polna duša prekipi,
in prostor ves, ves lik življenja
zrcali v njej se in gubi.

Ah, božji svet za tiho reko,
ko prvi cvet se prebudi,
in tihi šum za tiho reko
in beli prstki in drobní . . .

Prostrani nebes, dih pomladnji!
v njem ptič se ne nažvrgoli,
in v solncu ne, ne v senci hladni
se ne namisli gorka kri.

Ne vem, kdo bolj je tožen.

Ne vem, kdo bolj je tožen,
škrjanček ali jaz,
ah, njemu kakor meni
tesnó je isti čas.

Škrjančku več leteti,
več peti ni mu moč,
ker zemljo mrak objema,
ker nanjo pada noč.

Veselo z vami peti
i meni noč ne da,
a noč to bolj je huda,
to noč je v dnu srca.

O mraku.

Po jezeru priplule
mi divje so gosi,
to v mraku je, jeseni,
in ko meglà leži.

Molči ves svet pod meglo,
i jezero molči,
gosjak samo tam včasih
obupno zakriči.

Ko njemu se mi toži,
na srcu jad leži;
no, Bog zna, al za mračne,
al za jasne moje dni . . .

Golobčka dva.

Golobčka dva, golobčka dva
na sleme sta mi sela,
gosposko se priklanjala,
drug k drugemu zaganjala,
kot radosti vzkipeła
ljubezen drobnega srca
na slemenu naznanjala
ljubimčka bi si bela.

Laboda dva, laboda dva
po jezeru sta plavala,
s perotmi sta vztrepavala,
in voda je šumela,
kot z bori temnega gozdá
skrivaj pošepetavala
bi sapica vesela.

A dva in dva, še druga dvá
tam stala sta in sanjala
in vse sta si naznanjala
in vse sta hrepenela;
in kot dva bela parčka stá
dva stasa se priklanjala,
kri k srcu je hitela.

Romanca.

Semeniščnik mlad s kitaro
poje, Bogu daje hvalo
noč in dan,
s stene sveta Magdalena
v žarkih večnega plamena
gleda nanj.

Zunaj v senčnatih vrhovih
jesen ob prijetnih dnovih
mu šumi,
tam v daljavi čez poljane,
kjer se komaj bilka zgane,
ptič leti.

A jesena ne posluša,
ne želi daljave duša
mu zaman,
harmonije duš brezimne,
Bogu poje večne himne
noč in dan!

Ko dobrane se mračé.

Ko dobrane se mračé,
k meni spo glasovi tihi
kakor tožbe tajni vzdih
src, ki v žalosti živé.

Mir, ah, lega na zemljó,
meni ni ga moč dobiti,
ni mogoče potopiti
duše v spanje mi sladkó.

Tihi, polunočni čas,
trepetanja zvezd v višavi!
glas vpijočega v puščavi,
trs samotni to sem jaz.

Pridite, nevihte ve,
pridi, burno ti življenje,
pridi, šumno koprnenje,
in prevpijte mi srce!

Jasnih, jasnih, solnčnih dní,
polnih borb, polnih ječanja!
Tiho, tiho dalje sanja
noč z bleščečimi očmi.

Srpan.

Že dan za gorami se svita,
in veje že jutranji hlad,
v meglò še dežela zavita,
in sanja še stari grad.

Na daljnem, zbledelem tam vzhodu
iz noči mladi dan krvavi,
po ranem, po vétre nem svodu
oblaček vesel se podi.

Ah, kdaj šele, mila, iz pernic
izvabi te zlati dan
in tja mimo nun svetovernic,
kjer béli bleščí samostan ?

Kdaj v srcu mi šele zbudi se
tak dolgo že mrtva radost ?
kdaj mi solnce vzgori, razžarí se
in ljubezen in up in mladost ?

Mislil sem na prošle dni.

Mislil sem na prošle dni,
mislil na sedanje,
srež po vejah mi blešči,
palo ivje nanje.

Slana že in mraz pekoč,
prišli so vetrovi,
prešla je Mihelska noč,
tu so zimski dnovi!

Tu, ah, zima je sopèč
v cokljah in s kožuhom,
in napuh moj ves je preč,
saj ni nič z napuhom . . .

Mislim, poročim se ž njo,
pa vas vabim v svate —;
plesal z ženko bom svojo
do vse zore zlate!

Semenj.

Tam na trgu, na belem, šotori stojé,
prebeli, veseli šotori,
pred temi šotori pa ljudstva šumé,
sprehajajo doli se, gori.

Pod lipo pri mizi županek sedi,
dé mu župnik sam: »Bog blagoslovi!«
»Na veke«, župan dé, tako mu veli,
da vroči ti sejmski so dnovi.

Neusmiljeno, vzađ bolj, birič se drži,
ima brki on — turški dve šablji!
z adjunktom šepeče sodnikova hči,
kapelan pridrvi v konfertablji.

I jaz sem med ljudstvom, a tih in neznan —
mar bi žid bil kje v mestu veselem!
pa, ah, na nesrečni, nepravi dan
zablodil po svetu sem belem.

Pesem.

Lep, prelep je šopek ta,
zlate v njem so niti,
kdo do smrti zdrav, vesel
bi ne hotel biti?

Dolga, dolga pesem ta,
ki tako začenja,
tiha pesem iz srca,
pesem hrepenenja.

Ptička mi jo žvrgoli,
starci zanjo vneti
z gore so višarske šli,
težko jim umreti . . .

Brez ljubezni hodim jaz
in brez nad po sveti —
lahek bo poslednji čas,
lahko mi umreti.

Nageljne poljske.

Nageljne poljske sem nosil,
rdeče ko kri,
klila ljubezen si moja,
cvela si letne dni.

Zdaj te ni, solnce rumeno,
tiho počiva poljé,
golo je in pokošeno,
daleč oblaki bežé.

Zdaj te ni, ljubica moja,
in kje miru zdaj dobim?
ni te več; i od pokoja,
i od miru zdaj bežim.

Ven bežim v polje samotno,
še in še daleč naprej,
samega sebe tam slušam,
sebe in žalost brez mej.

Pa ne pojdem prek poljan.

Pa ne pojdem prek poljan,
je v poljani črni vran,
je v poljani noč in dan.

Jaz bojim se ga močno,
črno vranje je okó,
črna slutnja gre z menó.

Ah, v tujini bodem pal,
vran oči mi izkljuval,
krakal bo, ne žaloval.

Kdo bilà je mati tvoja?

Kdo bilà je mati tvoja,
pa kdo bil je oče tvoj?
lepo dékle, gorko dékle,
prosim te za blagor svoj.

Daljna mi odprta cesta,
še razmišljam in stojim,
druga vernega roké še
hotel bi, več ne želim.

Pridi, dékle, in če hočeš,
spremljaj me na potu tem;
čudno, ah, življenje moje, —
všeč Bogú ni, ne ljudem!

—

Romarska.

Poj, le poj mi dolgo pesem
o Mariji tožni z mečem,
dolgo pesem, kmečko pesem,
čul sem jo, jo čuti še čem. —

Ljudsko srce spe na pot,
tja v Velesovo potuje,
v Log, na Brezje; polno zmot
pa ko ajd mojè vzdihuje!

Ljudstvo moli; še za me
dva al tri vsaj očenaše!
eno svečko za srce,
če mu ktera plapola še.

V vesni.

Že zopet prihajaš gorkejše k nam,
svetiš jásneje, solnce rumeno,
in tih spet in topel prirode je hram,
od rdečih obláčkovo nebo ozarjeno.

Prerójéna v njih sveti zapadna se stran,
tak nam upanja polno je novo življenje, —
čez golo vejevje zefir gre plašan,
a že čuti v njem bujno zelenje.

Stotisoč oblik spi, kalí pod zemljó,
sanjavost večernih jih ur oznanuje;
le pridi še noč —: več življenje ni to,
če i s srcem srce ne piruje!

Hej, kupil si jaz pipo bom.

Hej, kupil si jaz pipo bom,
kovano, lepo pipo,
al s hišo vanjo vrezano,
al pa s košato lipo.

In v dolžih dnevih bom kadil,
ah! saj to mora biti —
Med svet sem šel, pod nos dobil
in — moral bi kaditi!

Nazaj prišel sem zdaj teman
in sit ves vsake tlake;
kadil bi le svoj živi dan, —
preganjal si oblake!

Kostanji šumijo.

Kostanji šumijo in zvezde bleščijo,
vse čare razgrinja mi noč čudovite,
ž njo diše i srce in v njem oživijo
vse tajne, radosti in boli mi skrite.

V goščavah pod goro slapovi šumijo,
iskrijo v njem pene se in se kropijo,
počasi in tiho tam v šumi globoki
prepeva mi slavec svojó melodijo —

Prastaro mi slavec le poj melodijo,
v oblačila le skrij me, noč, svoja,
tri leta že ljubim prelepo Marijo,
brez sreče živim, brez pokoja!

Pesem,

Kakor roža na poljani
vsa mi v svatovskem bleščiš,
ali greš mi v svate, dékle,
ali sama se možiš?

Oj, ti dékle, dékle moje,
nagelj poljski že cvetè,
rastejo že rdeče rože,
od željá srce mi mrè.

Oj, ti dékle, dékle moje,
pojdi, pojdi za menoj,
kakor veter z drobno travo
jaz igral bi se s teboj!

Vitki hmelj na polju raste.

Vitki hmelj na polju raste,
a na gori vresje klije,
hej, visoko hmelj naj zraste,
v vresju dekle odpočije.

Visok bor stoji na gori,
ptič vesel mi v njem prebiva,
srce ljubi te, mladenka,
ljubica ti ljubezniva.

Lice tvoje — cvetje v polju,
stas tvoj — jela ni tak tenka,
srce pa — ne ljubiš ti me,
in — le to zanič, mladenka!

—

Marica.

Pod noč skovika mi skovir,
čez dan se v duplu skriva,
o, čul sem ga že mnog večer,
in ti si tega kriva!

Pod noč zalaja vaš čuvaj,
čez dan pa mi počiva,
o, čul sem ga že marsikdaj,
in ti si tega kriva!

Čez polje spem tja v božji mir,
kjer bela spi pšenica,
nad mano sta čuvaj, skovir,
a z mano ti — Marica!

Pelin.

Pa pesem hočemo na čast
pelinu to zapeti,
poživi Bog njegovo rast,
in solnce nanj naj sveti!

Kaj nagelj nam in roža stà,
marjetica v livadi?
le pelin pili smo z vrtà,
ko bili smo še mladi!

In zrasli smo in vse lahko
nam hodi zdaj po sveti —
in v čast pelinu pesem to
spet s konca dajmo peti!

Med vrbami, oj, tečeš.

Med vrbami, oj, tečeš,
Sava bistra, šumna ti,
lepo dékle pa se skriva
v tihi, beli čumnati!

Lice nje tako je rdeče
kakor sama gorka kri,
kakor rosa v zgodnjem solncu
v mojem srcu mi blešči.

Jaz oženim se in vzamem
lepe ljubice rokó,
to bo svatba, to bo radost,
da nikoli še takó!

Spet zelené nam vrbe.

Spet zelené nam vrbe in šumé,
veseli vetrc mimo gré,
a skriti so še v polju klasi;
škrjančka ni še, lastovke drobné,
pa ker nobeden še od teh ne vé,
da že pri nas so takšni časi.

No, mene bele breze veselé . . .
kot bilke iz daljave k nam bleščé,
za njimi solnce tam zahaja;
nemirno kri mi že po žilah gré,
čemu? zakaj? zaman zares v srce
prišla ljubezen ni brez konca in brez kraja!

Zvečer.

Že iz daljave mrak prihaja
in prva zvezda že gori,
zagiinjajo vasi se, polja,
zatiska dnevu sen oči.

Senožeti in dobrane,
bujne trate, postelj zdaj sfe vé,
postelj dolga in široka,
v baldahinu zvezde vam žaré.

Otožnost.

Koliko je rožic sred poljá,
ali zame ni nobene —
koliko je misli sred srcá!
a vesele niti ene —

Radost šla je, a prišla
žalost in vse njene hčere:
trpkost, zlost et cetera,
pa — zamera vrh zamere!

Od Save mrzel veter . . .

Od Save mrzel veter že zavel je,
poslovil sem se in odšel,
predobro v duši mi biló je mladi,
da še ostal bi in sédel.

Izmučilo si me, oholo dekle,
in več ko prej ni moj obraz —
le zbudil pónos v njem se, orel stari,
in sram me je za prošli čas . . .

Prešla slabost, bremen odpalo breme!
hej, vriskal bi, ko veter vél;
tako pozabi, glej, tako dviguje
v prostost se zopet ptič vesel.

Zopet, glej, stojim pod tabo.

Zopet, glej, stojim pod tabo,
rodna, tiha streha ti,
še tujino nosim s sabo,
bodi mi uteha ti!

Kakor starka v plan sneženo
o Silvestrovem strmiš,
le srce ti bolj ledeno:
z mojim v prsih spet živiš!

Náme se ne jezi, oče,
záme, mati, ne žaluj,
tiho, bratje, — Bog tak hoče,
da ko noč sem tih in tuj!

Dolga, dolga je zimska noč.

Dolga, dolga je zimska noč,
zunaj brije pa, veter mi ruje;
jaz ne spim, ni zaspati mi moč,
bdim, kot mati nad detetom čuje.

Kara tiha me, temna noč,
kara vest me, srce ne umeje;
tako veter tam zunaj naraščajoč
neobčuten krog hiše mi veje.

Enaka sva, veter! Kot tebe, tako
življenje drvi me brez meje —
vsake dveri zaprte, nanje trkam s prošnjó,
a nikjer se srce ne ogreje.

Še minulost pred menó.

Še minulost pred menó
plašč svoj temni mi razgrinja,
ne obsojam je, a milost ž njó,
duh nerad se je spominja!

Ne obsojam strtih dní,
ne prevar in ne izkušenj,
le bodočnost v prsih spí
kakor v nožnici meč brušen!

Hvala vam za vse, ljudje,
in za to mojo srečo —;
le da ne hvali vas srce,
res — hvalo znal bi večó!

Ljubila sva se.

Ljubila sva se; bil to čas cveteč,
to bila je vesela vesna,
zdaj ni je več, ta čas je preč,
in modra sva oba in resna.

Oči zgubile prejšnji so sijaj,
ne vem več, kaj v njih zdaj žari ti,
udanost, mislim, bila v njih nekdanj,
in kes je zdaj v njih morebiti.

In morebiti le je hladnost to
in dušo hočeš ž njo prikriti; —
še meni, dekle, bilo bi hudó,
da mi hudó še — moglo bi le biti!

Ko pred nadlogami.

Ko pred nadlogami že več ne trepetaš
in ti enako že, kaj ta, kaj oni méni,
takrat šele do dobrega spoznaš,
kako življenje vender je po ceni.

Bog zna, kaj v duši tvoji takrat se godi,
oblak več čela ti ne potemnuje;
tako zamráženo mendà morje strmi,
vihar in zima vrh njega miruje.

Prešló je vse, le naukov še cel kor
je nad tebó; obvaruj Bog jih zlega!
pa upanje in kranjski ta humor, —
da nikdar in nikoli tega!

Le pustite mi mladost.

Le pustite mi mladost,
potrpite z mojo vero,
molil božjo sem modrost
in Marijo marsiktero . . .

Polni bódite srca
kakor Bog tam v paradižu;
spravil Kristus greh s svetá,
s svojim srcem je na križu!

S pojmovi več, z besedami.

I.

S pojmovi več, z besedami, ne bom si jasnili glave,
enake Mojzesove in enake filistejske nam postavte,
samó — da dobro se živi . . .

Pošiljajo za jubilej pač pesnikom pozdrave,
prikopljajo z akti, s paragrafi mi državnik se do slave,
in tudi pridigar ni čisto brez zabave —;
a vendar o modrosti se življenski h koncu zdi:
najbolj pozná jo — kdor molči!

Hej, v kot s tem ne bi šel.

II.

Hej, v kot s tem ne bi šel! kdor misli to, naj v pot
mi stopi;
izginila vsa živa bitja tudi niso o potopi,
pred vsem pa ribe ne, —
in nekaj še mi drago je na sveti.
To pa ko Noe v deske, hočem jaz v srce zapreti,
da rešim in ohranim je!
res — raznoliko dá na svetu se živeti,
najlepše pa, — če se zaprè.

Urok.

Jezero molči. Na tihem, daljnem svodu
ščip samotni blede mi gori,
in kipe pod njim pogorja in slemena,
in meglà vrh njih svetlà leži.

Molk je to v vsem božjem nebesnem prostranstvu,
skoro duša v njem se izgubi,
skoro čuti tek svetov je in vesoljstva,
tajno govorico vse dehti.

Jaz jo čul sem; divna, bajna je, brezglasna . . . ,
a od takrat v srcu mi težkó,
zapustilo verno me je dekle moje,
in nesreča nekšna gre z menó!

—

Orel.

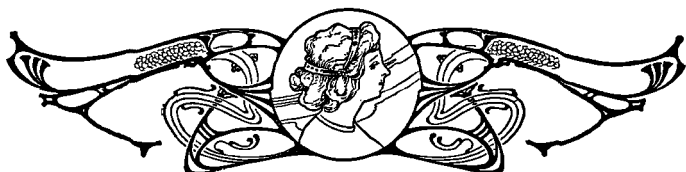
Med bregovi skalnimi
reka je temnela,
brez šumenja, brez glasu
k morju je hitela.

Solnce svetlo ni nikdar
osvetlilo dna ji,
molk in božji duh vladar
bivala v tem kraji.

Kot globoka se skrivnost
reka ta je vila,
orla mladega samó
tího je krmila.

In usodna ura je prišla,
orel zrastel, odletel je;
vedno više brez miru,
nad ves svet se vzpel je!

II.

Hrepenenje.

Pa te zapustim, devica,
pojdem na planjavo,
na prostrano polje,
v široko daljavo.

Tam pobratim se s planjavo,
z izpodnebnim zrakom,
pa postopim tam za plugom
z véselim korakom.

»Dobro jutro, sveža zemlja,
solnce še za mano —
a prišel sem že jaz s plugom,
s kolci sèm in brano!«

In narežem brazd si
čez poljé široko,
pa začrtajo se brazde
v lice mi globoko . . .

A jaz sejem, orjem, žanjem
v Bogu dopadljivem leti
in prepiram se, pogajam
z doktorji in s kmeti!

Kmečka pesem.

Prelepa vaša hiša, oj,
prelep je res vaš dvor,
in lepa miza bela mi,
nad njo sv. Izidor.

Alenčica, Alenčica,
naj sveti Izidor
varuje lepo hišo ti,
varuje lepi dvor!

Iz hrama ajda naj diši,
naj očka ti živi,
štej doto, ne preštej je ti
tri dni in tri noči!

Usoda..

Oj usoda,
ti trdi kmet,
in jaz nesrečni tvoj
mladi zet!

Pa odtodi grem
jaz po svetu k ljudem,
tam vdovo z denarji dobim
in ž njo zaživim . . .

Pika polonca, ho,
zleti na Šmarno goro
in prinesi denarja mi
polno mošnjo!

Po nedeljskem jutru oblački plavajo.

Po nedeljskem jutru oblački plavajo;
in v vetru šumi vsa obsevana gora,
ah, če mlado srce bóli navdajajo,
trpeti, udati se mora!

Ne bodeš več dolgo; oči govorijo,
da bodo brez tebe nam setve zorele,
in gaji in logi — molčé zelenijo,
Marija, že ni več device vesele.

Po dragah glasneje vodé že šumijo,
vse klije in dije, zaganja počasi,
sklasijo se žita in še pozlatijo —
kaj motni ste vi, mladi časi?

Svojè, samorodne pač volje
srce nam Bog dal je, da bije,
pa naj grem po gozdu in naj grem čez polje,
prostosti te božje več ni je.

Le záte živim, tak v pripekanju solnca,
tak v jezi viharjev v dolini —
takrat tih sem in nem in strmim ven brez konca
in trepečem ob tvojem spomini.

Kaj tak žalosten, tih in zamišljen.

(Narodni motiv.)

»Kaj tak žalosten, tih in zamišljen sediš?«
Ah, kaj žalosten bi ne sedel —
»Kaj tak bled se in mrtev ko duh nam zdiš!«
Ah, kaj takšen bi vam se ne zdel —

Globoka mi žalost razjeda moči,
težki kamen na prsih leži;
in ko sanjam, na odru se zdim,
majhen križec v rokàh držim.

Res, ko se zbudim, gledam beli dan,
pregnana je noč, in res sen je pregnan,
a če bije srce še, poslušam plašan,
rokó si polagam na levo stran.

Še bije srce mi, še moči jê, ojá!
a jaz vzamem ženó si, da bodeva dva;
vzamem kmečko si, s trdo, koščeno rokó,
čez ramo pa kósó imela bo.

Želja po nevesti.

Prešla je že Velika nóč
dolgi post je pròč,
jutri bo bela nedelja,
potlej čas pride vróč —
hej, tega komaj čakam.

Za Sveto telo
vse zoraño že bo,
vse v stebłu že bo
za Sveto telo,
hej, tega komaj čakam.

O Šmarnem potém
že si žita naspèm,
že si žita naspèm,
potlej v hoste grém,
hej, tega komaj čakam.

Ajda začrni,
gora pordeči,
polhu dlaka v bukvah
vsa se nagosti,
hej, tega komaj čakam.

Potlej leto nam zbeži,
počasi, tiho se gubi,
kot da še enkrat leto
vse prošle šteje dni,
hej, tega komaj čakam.

Štejem tudi jaz vse dni,
v prošlost se oziram:
pa za koga se upiram,
pa po kom vse dni umiram?
Ah, le tega komaj čakam!

Snubači.

Stara vera, star denar!
hočem ti biti gospodar,
biti edini drug . . .

»Bog blagoslovi par,
dve skrinji rjuh —
Bog oče, sin in sveti duh!«

▼
Zenitovanjska pesem.

Jate splašenih golobov
čez ravnó poljé letijo,
hitri svatovski vozovi
mimo polja pa drčijo.

V solncu bliskajo peroti
mi golobov, golobic se,
oj, kako blešči s komatov
svetli, médeni nakit se!

V solncu bliskajo peroti
mi golobov, golobic se,
oj, kako blešče tam v grivi
traki mi izpod cvetlic se!

Lepi, lepi so drugovi,
lepše mi družice,
ali ženin in nevesta
sta najlepša v pas in lice!

Tašča s kupico v rokah pozdravlja snaho.

(Ženitovanjski običaj.)

Kam svatje vi,
ker vseh vas ne poznam?
ah, meni vse se zdi,
z nevesto greste k nam.
Pa ktera mi nevesta je?
Gotovo, ki najbolj cvetè!

S tem vincem si napij,
Bog daj nam srečnih dni —
odprli hišo smo ti in kletí.

In pili so in veseli bili
tri dni in tri noči.

Šent-Janževo.

Na nebu zvezde se prižigajo,
kresnice iz lesov se dvigajo
v poletno noč.

Studenci tiho se pregibljejo,
kot v sanjah praproti se zibljejo
v poletno noč.

Cvetov zdaj čas in čudnih je semen,
vse polno gleda vejic iz slemen
v poletno noč.

Vse polno gleda vejic mi iz koč,
obstal tam sveti Janez je, gredoč
v poletno noč.

Obstal tam sveti Janez je gredoč,
do rane zore še kresnikujoč . . .
in vso to noč!

Pesem o klasu.

Kot z zelene goré
cesta, ravno poljé,
kot veš pisan svet
nam se dnevi vrsté!

Glej, izza teh brez
polje in poljé,
tako daleč čez
vse nam v zrno gré.

To je naša last,
vse za naše dni!
Sebi v slavo in čast
todi klas nam zori.

Da obváruje Bog
hudih ur ga, vetrov,
da povsodi okrog
zlije svoj blagoslov!

Na Medardovo jasnih dní,
mirne daj Margaretine,
da se svet veseli
dobre letine —,

da neznan glas noči
ko s temò govori,
da nam daleč zbeže
hrepeneče skrbi!

Da, za kruh, da, za kias
Bog usliši nas,
čez razore zavej
sredi urnih maš;

naj se dnevi vrste
kot svet pisan z goré —
Prepelica, hej, čez poljé,
hitri veter, zavej čez goré!

Sv. Ambrož.

Visoko v gorah sv. Ambrož
svet váruješ nam suše,
oh, žeje večne sv. Ambrož
še váruj naše duše!

Sežgano nam stoji poljé,
sopar gre čez ravnine —
pa prišli smo zató v goré:
odreši nas vročine!

Naj v dimih megle se pode
in čez planinske viške,
le dežja v nje, a nam v srce
daj rajši svoje bliske!

Goré naj tam, se vnemajo
ljudem nam po nižavi,
po dva in dva zavzemajo
nad tabo se v daljavi!

Pesem o ajdi.

Kakor bela grud
gorka od krvi,
mlade radosti
v cvetju ajda diši.

Že vsa polna medu
zacvetela je,
pala k nogam ko v snu
ji čebela je!

Grud prostrana jo
napojila je,
z božjo pomočjo
vase skrila je.

Zdaj stoji, diši,
na daljave blešči,
ko golob mi upira
v svet rdeče oči.

Kadar klas šumi,
kmet počije še,
kadar ajda diši,
ji odkrije se!

Plača za ves trud
z medom kdo, s krvjo?
ktera druga grud
nežna je tako?

Ah, že skoro bo prišla
mrzla in hladna —
na ves svet
legla je čarovnica.

Tu je jesen, in mi se ženimo.

Tu je jesen, in mi se ženimo
prepevajoč,
hej, ženimo se, ne naženimo
ne dan, ne noč!

Glej, blagoslovil nas, dež, volčji mraz
poslal nam Bog
in kratek dan in tmò in noč nató
ko kozji rog.

Pa kaj, zakaj ti treba je zvezdé,
saj ti gorí
in prva zvezda, druga, tretja še
lepo blešči —

Oj, ljubica, oj, deklica, zakaj,
zakaj medliš?
ko vitki trs na sred vodé
tako drhtiš.

In cvetki dve, oj, zmrzujoč obé,
so ti oči
in sèm čez plan, čez studeno ravan
se mi mudi!

Jesen, jesen, ti lepi, bajni čas,
ne zveni mi!
mladost, mladost, ne hodi iz srca,
zeleni mi!

In čarovnica . . .

(Pastirjeva pesem.)

In čarovnica v resnici
draga moja je bilà
in z radostjo, togo plamen
mi je nètila srcá.

Ah, bilà je najkrasnejša,
kar imela jih je vás,
skoro lepša ko Marija,
ki z oltarja zre na nás.

Ah, bilà je kakor ptica,
ki se dviga pod nebó,
in veselo kakor ptica
me pustila je — takó.

Videl sem jo še, nezvesto,
ko po balo so prišli;
lepi konji, lepi svatje —
pojdite mi k vragu vsi!

Škotska bajka.

Po razoru kmet koraka,
vse jesensko že nebó,
v trudno zemljo setev meče,
up on svoj — ozimino.

»Da prej pridejo snegovi,
predno se razprede mraz«,
v srcu svojem je izmolil
Bogu očenaš.

»Da v pomladi ima novi
žito polno lepo rast«,
v srcu jančka zaobljubil
Bogu je na čast.

»A če pridejo mrazovi,
in čez polje ni snegá —«
v srcu svojem je izmolil
očenaša dva.

»A če pridejo vetrovi,
in na polju bilke ni . . . ?«
v srcu svojem je obljubil
Bogu jančke tri.

»Pa če vse se' izjalovi,
in ozimine ne bo — ?«
Bogu je svoj dolg obljubil
in v oltar ženó.

Zimska kmečka pesem.

Skrinja lepo pisana,
z rožami porisana,
oj, ti dota moja!

V skrinjo pamet vso sem del,
v goro sem za zeta šel,
pamet, oj, in dota moja!

V gori čižek tam živi,
bolje njemu se godi,
pamet, dota, oj, — in žena moja!

Vlahi.

Z mehovi pod pasho gredo,
v dolgih plaščih suknenih gredo,
k tlem sklonjeno glavó,
vsi imajo visoko telo
in držijo se žalostno,
da nikoli tako.

S piščalkami na ustnih gredo,
v klobukih širokih gredo
in zdaj z desno roko
in zdaj z levo roko
piščali prebirajo žalostno,
da nikoli tako.

Z mehovi pod pasho gredo,
v dolgih plaščih suknenih gredo
pa v klobukih širokih gredo —
in naprej gredo in nazaj gredo
in zapiskajo še za slovo,
da nikoli tako!

Kvaterná balada.

Hej, sam šel od dédine Žušem domov,
umrl tam v Potocih stric bogat njegov,
a med potjo zajela ga noč.

Hej, kvaterná bila to zlobná je noč,
noč, v kateri góde se tak čudne reči,
da, kdor čuje jih, vsak se zgrozi.

Vsak kamen ob uri, vsak list oživi,
v vseh podobah vrag vganja zlo vse te noči,
ki do jutra mu Bog jih pusti.

Prekriža kristjan se in leže nocoj,
izmoli seljak še za ranjkih pokoj,
gospod prosi za blagor svoj.

Tja pod Kovsko po cesti pa Žušem prišel,
mošnjo težko, no, glave ni lažje imel, —
vrag sam mu nocoj jo je zmel!

Še hodi naprej z negotovo nogo,
čuj šum, kot bi peljal kdo s parom senó,
a že vse — kot bi nič ne biló!

»Kdo dobrih kristjanov se tu še mudi ?
vrag ali gospod! Čuj, pridi sèm, pij!«
a že čez in čez Žušma ko blisk spreleti...

Še v tek se spusti, Bogu dušo zroči,
okrog njega, vse vrišč, nočni gozd završi,
Žušem komaj da križ še stori.

»Divja plâv!*...« a že dalje prek smleških dobrav,
prek cerkev, vasí, zapuščenih močav
še vso noč se drvi ves naplav**...

Ves iz uma še Žušem od groze strašné,
pogubljene pa duše še vedno ječé
tam v daljavi do belega dne.

* Toliko kot »lov«.

** »Drhal«.

Mlinar in hudič.

Ah, ta mlinar, — še danes vanj vera je preč —
kako on z vsem svetom ravnal je!
iz vreč celo reč, a ljubezni še več
po dnevi ko v mraku zjemal je.

Na pragu je stal in pri stopah je stal,
smehljal se, mežikal devicam,
in tej je legal in je oni legal,
ah, pravil je bajke noricam.

Glej, Bogu sred višav pa biló ni več prav,
da mlinar za nos mu svet vodi,
»tja do mlinskih pristav! nuj mi hlapec šepav,«
in odšel je po mlinarja zlódi.

Ńo, mlinar vesel je pred pragom sedel,
še trenil, zbledél ni nič v lice;
ni le deklic umel, tudi vragu je vzel
vse pisane božje pravice!

»Čuj, dragi, le pojdi zdaj, pojdi nazaj
in jutri sém, jutri spet pridi;
pobotana s tem za pravice sva vsaj, —
in stoji naj tí »jutri« na zidi . . .«

In vrag je odšel in vsak dan spet prišel,
in mlinar igral je na citre,
»ah, jutri!« je del, in vrag prevrtel
do pekla vse polke je hitre.

Vedomec.

Glej, krčme ko panji šumijo,
in nagnil že dvakrat se dan,
sam samcat odtodi drobi jo
in maha županek Pedanj.

»Sem fantič še . . . deklince spijo,«
prešeren ves take je pél,
čez travnike ne v domačijo,
pod okna je k deklicam šel!

»Ne pojdi, nikari . . .« glas v prsih mu pravi,
»le pojdi« dé drugi »le pojdi, Pedanj —«
Na glavo naj svet se postavi!
vsak mi sedemkrat pade na dan.

Res, človek pravičen Pedanj ni bil,
na Kristusa! tu je grešil —
oj Pedanj, če bi štel kedo!
oj Pedanj, ti si skromen močno!

A glasu vesti on ne čuje,
z leščerbo sopiše vse vprek;
noč je tiha, tam vrba žaluje,
tam sveti se luč izmed smrek.

Zdaj tukaj, zdaj tamkaj — ko zvezdica šviga,
izginja, prihaja . . . »Vse skup to nič ni!
Vedomec, ti para! kdo zate se briga, —
gorjé ti, če prideš pred moje oči! . . .«

In kolne še, buši v grm vsak mi in kamen
in k obrazu leščerbo tišči,
»Dobim te!« vrš, švigne vanj plamen
in Vedomca nikjer že več ni.

»Sto vragov!« zdaj šele se strezne
a ožgan in brez brk, oh, župan tam stoji —
v kesanje Pedanj se pogrezne,
na Lučnem pa k jutru zvoní.

* * *

Tako je grešil, tako kazen dobi!
prevzetni županek Pedanj . . .
(prav se mu godi!)
a vi vsi,
kadar vrag vas slepi,
se spomnite nanj!

Želje.

Ni izšlo še zimsko solnce,
komaj zarja vrh gora,
prvič k bistremu studencu
devica je po vode šla.

Tam iz hiše z modrim pasom
todi šla je čez dvorišče —
da mi Bog je dal na voljo,
volil to bi si ognjišče!

Ni svetló še zimsko solnce,
v koritu voda spet šumljá,
drugič k bistremu studencu
devica je po vode šla.

Tam iz hiše z modrim pasom
šum in krik — hej, zimska gonja!
da mi Bog je dal na voljo,
volil tega bi si konja!

Ni zašlo še zimsko solnce,
belí odeja se snegá,
tretjič k bistremu studencu
devica je po vode šla.

Ah, ta hiša z modrim pasom,
z bistro ono golobico —
da mi Bog je dal na voljo,
volil dom bi in devico!

Prišel čas je krog Božiča.

Prišel čas je krog Božiča,
bele naokrog goré,
k dvorom bliža se lisica,
v snegu zajčje so stezé.

Mrzla polja so, gozdovi,
mraz in mrak v deželo gré,
snega polni so vrhovi,
zvečer poti so težké.

Mlin ne gre več zaporedom,
voda čezenj manj šumi,
potok skriva se pod ledom,
curek skozenj čist blešči —

To so zimski, zimski časi,
sever poti je zamel,
skozi okno zrem po vasi,
skoro bi kosminke štel.

Skoro bi kosminke štel,
svet se ves mi je zaklel,
z žalostjo, bledó nevesto,
ah, živeti sem pričel.

III.

Balada.

O Damijan, Damijan,
ne bođi vender preveč bolán.

Pošljem rajši ti vinca pit,
da potolažim soseda te skozi zid.

Meni ni tudi nič kaj lahkó,
pa da bi skoro mi že biló!

Takrat potrkam Damijan ti na zid,
takrat bom mandeljnov in življenja sit.

Na planem.

Na planem ljudstvo se mudi
in lep je, jasen dan,
iz travnikov senó diší,
in duh je ta mi znan.

Poznanci plovejo oči
po gorah, po vrteh,
spèt pa srce se ùi mihà
ob hišah in vaséh . . .

Pozdravljene mi hiše ve,
lepo porisane!
veselo da mi Bog srcé,
pa volje da mi pisane!

Na poljani.

Na poljani več dan ne blešči,
v noč zavita prostrana je dalj,
vsaka cvetka tam v polju duhti,
in tam piska nekdo na piščal . . .

A jaz mislim na druge noči,
ah, in, bogzna, zakaj je takó —
a jaz mislim na dvoje očí,
ki sijale v mladost mojó!

Pozabil sem mnogokaj, dekle.

Pozabil sem mnogokaj, dekle,
mного sanj, besedi,
le onih ne, v katerih ljubezen
do te plameni.

Pozabil sem mnogokaj, dekle,
mного dni in noči,
le onih ne, v katerih iskale
te moje oči.

Pozabil sem mnogokaj, dekle,
in mnogokaj večno naj spi,
le ljubezen
do te naj gori!

Res, oženil bi se.

Res, oženil bi se,
pa me svatov je sram —
bi povešal med njimi glavó,
pa zató se skesám.

Res, zaljubil bi se,
pa me ljubice sram —
bi povedal ji pretežkó,
kako da rad jo imó . . .

Res, zato naj živim,
kakor ptič pod goró,
dobra volja pa ženka
do smrti mi bo!

Prišla je jesenska noč.

Prišla je jesenska noč,
proč je moje spanje, —
misli mrô obupajoč,
kdo se zmeni zanje?

Prišla je jesenska noč,
proč je moje spanje —
Jaz sem topol samujoč,
ki ne seje in ne žanje!

Ti sam si drag si.

Ti sam si drag si, ljubiš se na sveti,
ti sam si mati si in oče svoj,
lažnjivi ljudstva so in bratov so obeti
in zbirajo dan temni nad teboj.

Komú bi iz srca verjel, da ljubi?
in varen kam naslonil bi glavó?
In kdo te ne proda hladno pogubí
in — ne žaluje za teboj gorkó?

Iztrezneš se, in padejo zavese
in vzgajaš se — in kakor znaš, živiš,
in mnogi se v skrbeh zaté še trese,
a storil davno že je čez te križ.

Prazna je široka cesta.

Prazna je široka cesta,
zvezde ostro mi bleščijo,
modreci, ljudje iz mesta,
hvala, tiho v mestu spijo.

Bogme, kam tako po cesti?
bogme, kam srce si misli?
Ah, domov po tej grem cesti,
kam srce drugam naj misli?

Vzad, poglej, kipe mrakovi —
naših gor so to vrhovi!
v levi, desni, glej, temina —
naših polj je to širina!

V srcu polno zdravih mōči,
kaj bi mi, ve črne misli?
v jasnem je o polunoči!
kaj bi mi, ve črne misli?

Kdo bilà vam mati?
kdo bil vam je kum?
ah, vas skupaj ne oplaši
bodri se pogum!

Pesem o svetem Martinu.

Že mrak mi pot zasedal
nad ravnijo široko,
o polnoči pogledal
sem na nebo visoko.

Za mano zdaj je mesto
in tlaki kamenitni,
vse vrgel sem na cesto
in up nestanovitni.

Glej, prišel čas k nam mrazni,
adventni čas kesanja,
pokore čas in kazni
za šumna radovanja —

Pa za vsa radovanja,
več mi za bučnost ni . . .
in sveti Martin odganja
svoje bele gosí.

Pred vsemi svétimi.

To so že mrazni, hladni dnovi,
in tukaj pozna je jesen,
in pod megló so krog vrhovi,
s pobočja pa že gre snežén.*

Akacija še zeleni,
drugje po listju kos se spenja;
vas k srcu zdaj srce hiti,
a iz nebes — vsa božja srenja!

* Veter, ki prinaša sneg.

Notranjska.

Novo vino, novo radost,
polni so mehovi,
polna srca, polne duše,
polni vsi sodovi!

Slava, sveti Mihael,
ti za to dobroto,
slava ti za luč, krčmar,
in še za suhoto.*

Pridi, dékle, pridi zdaj,
s tabo se oženim!
in domenil sem se ž njo
in še z otcem njenim.

* Poslopje, izba. .

Visoka molitev.

Večni Bog,
pred tebe pokleknem tja
in prosim te sklenjenih rok
in iz vsega srcá:
obvaruj me blamaž
kristjana udanega,
nepotrebnih fraz
in vsega dognanega;
obvaruj me barbarstva
in vsega neblazega,
varuj me varstva
prijatla predragega . . .
ah, in daj mi moči
premagati blesk oči
in sebe premagati zlobni čas,
daj ukusa mi pravega
in usmili se mene vihrovega
vsem ljubim ljudem na rovaš!

Ko soha Venerina.

Ko soha Venerina kamenitna
in bolj še bodi imenitna
in lepša vsa;
le da vsaj malo tudi si užitna, —
a ne samo ko kamen stanovitna,
kot si dozdaj bilà!

Kot iz tihe, zábljene kapele.

Kot iz tihe, zábljene kapele
pesem včasih zadoni,
kot jo deklice bi v mraku pele,
polna vere je, močí.

Božji to, nadzemski mi glasovi,
ure to slovesnosti —
in življenje gledam v luči novi,
polno borb in resnosti!

Večer.

To mehko ono je zvonjenje
iz tihih, nepoznanih dálj —
Molk, kes in gorko hrepenenje,
da nikdar bi vas ne poznà!

Srce molči in pričakuje,
a ni stopinje od nikjer;
zamisli se in po nečem žaluje
ves dolgi, samski mi večer.

Zimska pesem.

Bela polja so, gozdovi,
bela cesta je in gaz,
belo lice ima dekle,
ki iz vseh jo ljubim jaz.

Bele gore so, domovi,
svetel, bel je njih nakras,
bele roke ima dekle,
ki iz vseh jo ljubim jaz.

Bele prsi, bele roke,
lice nje prebelo je,
sredi zime še globoke
mi srce veselo je!

Truden, mračen, neprijazen,
tih, odljuden zimski čas —
da še deklic ni nam takih,
pa usmili Bog se nas!

Zimska pesem.

Prišel hudi čas,
prišla zima, mraz,
Bog z menoj,
prišel hudi čas!

Ne le veje smrek,
znani tihi breg,
vse zapal je sneg,
vse zametil sneg . . .

Pa čemu, zakaj
zvati dni nazaj?
komaj da ti gaj
da še jek nazaj.

Časov prejšnjih ni,
ljubav drugim brsti,
z mrazom in mrakom
prišle volčje noči!

Sneg.

Brez konca padaš, drobni sneg,
na tihi gozd in na poljano,
nekje kraguljčki, hitri beg,
spet molk za mano in pred mano.

Kaj moč mi, čas, kaj si mi dan?
Kar bilo — kot v sneg zakopano!
kar bode — kot ta tiha plan
brez konca širi se pred mano.

Letski motiv.

I.

Tki mi platno, a ne tki za jadro,
šij mi sedlo, a ne šij za konja —
Kaj mi jadra, bela jadra?
kaj mi konji, rjavi konji?

Ah, usoda moja zlobna,
tej usodi je ime — prokletstvo;
dvesto jader ne odpelje,
tisoč konj ne prehiti je!

Letski motiv.

II.

Ne potožil bi, pa moram,
mogel ne bi, da je lažje —
hej, za vse je poskrbljeno,
záme najbolj vražje!

Pridi, solnce, da se merim s tabo!
Solnčna luč zbežala.
S tabo, noč, naj se pomerim!
Pa ni noč obstala.

—

Letska narodna.

Kdo so, kdo so, ki pojo tam zunaj
zvečer, ko več solnca ni?
revne so sirote,
tlačene od gospodarjev —;
zmrzujoč nete si ogenj,
solze jočejo strupene,
škripljejo v kruh oškropljeni,
kruh iz lubja in smeti.

Slovaška.

Ko vračam v mraku se domov,
pa breze me pozdravljajo,
od mene vetri se poslavlajo,
ker jaz poznanec sem njihov.

Vsa živa mi, neživa bitja
zde takrat srcu se sorodna,
le človek ne —
Razum ima pač,
prosto ima voljo,
a srca ne . . .
In boljši vetri so po polji
in boljše breze na pomolji!

Oj, dobro jutro, Mária.

Oj, dobro jutro, Mária,
kot zarja tak svetlà,
ne glej zató je, Mária,
ko zjutraj je vzišla.

Oj, dober dan ti, Mária,
ti jasni maj,
zardel bi zunaj, Mária,
cvetoči gaj.

Oj, lahko noč ti, Mária,
da si mi zdrava vsa,
da vstaneš jutri, Mária,
kot včeraj si bilà.

Da vedno jasna bi bilà
ko čelo vedrih muz —
zdravstvuj in sprejmi, Mária,
ta skromni obolus! .

Kdo v brezglasno to noč.

Kdo v brezglasno to noč in temno
ščebeče mi, plahota?
drobna grlica to za pečjó,
ki vzbujena kramlja.

Dolgo, dolgo ne pride še dan,
spi zemlja, čuj, spi svet prostran.
Dva ne spita le; temna to noč,
drugi, človek — se sam karajoč.

Jaz ne spim, a te dém na rokó,
dem, pogladim te prav mehkó —
daj, zagruli, prijazni mi ptič,
in zaspì in ne boj se nič!

Pesem.

Prelepa noč, pomladnja noč
na zemlji je nocoj,
kaj bi mi noč, pretopla noč
za mano, pred menoj?

Kot v robstvu ptič bi v čisti zrak,
v najdaljni kraj sveta,
odvalil mrak bi, molk težak
in žalost od srca.

Prihajajo, žalujejo .
vse misli v duši tej —
za kom, zakaj žalujejo?
Ti čula, noč, si, v nič razvej!

Tinka.

Záte ni vihar, ne noč,
pusti žalovanje, Tinka,
záte le je maj cvetoč,
ne pa žalovanje, Tinka.

Záte le je fant vesel,
ki z nikomer v rog ne trobi,
prišel bom in te objel —
kot pošteno se spodobi!

Tam zunaj.

Tam zunaj že tulpe žarijo,
prsteni nad poljem gre vzduh,
vse bilke od solnca bleščijo,
in sveti od solnca se plug.

Ni mi dobro. Jaz venem in hiram
in moč ni iz tvojih bližin;
živim, ah, in zraven umiram
po blesku gorá in dolin.

Trenotek.

Tam v daljavi ne ve se, kam ptič leti,
tam v nižavi ne ve se, kam se spusti
na skrivāj;
tako v duši lep trenotek zbeži
in ne vemo, kam, kje se zbudi
še kedaj.

Vrnitev.

Grom, bliski temò preletavajo,
in dež lije na zemljó;
v kmečki hiši še zdaj ne spavajo
trije bratje nocoj.

Trije bratje in oče sedijo,
za mizo sedijo nocoj,
za mizo pred lurško Marijo
in najstaršega sodijo.

»Nisi več otrok in sin ne moj,
pusti nas, pojdi in Bog s teboj,
v hiši zaté več prostora ni,
oče je, ki ti tako govori.«

»Pusti nas, pojdi in Bog s teboj«,
ponovijo sinovi še, bratje takoj.

»Hodil po svetu do zdaj si okrog,
pusti nas, pojdi, odpusti ti Bog,
človek zgubljen si, ko smrt si plašan«
starši brat dé mu, ko noč ves teman.

»Človek zgubljen si, ko smrt si plašan«,
ponovijo še drugi, podijo ga stran.

»Dom si zapravil, denarje nàm,
priti nazaj spet biló te ni srám,
pusti nas, pojdi, da se Bog ne zjezi«,
srednji že dé mu, ko grom iz noči.

»Pusti nas, pojdi, da se Bog ne zjezi,«
stopi mlajši tu préd nje, tako govori:

»Čujte me, bratje, in, oče vi,
on je naš, z nami naj spet živi!
kar je vzel, dal bo spet Bog . . .«
in molk je zavladal sred sprtih otrok.

»Kar je vzel, dal bo spet Bog . . .«
in molk je še vladal ko v gróbu okrog.

* * *

Trije bratje in oče sedijo,
za mizo sedijo in plakajo,
bela krsta in sveče bleščijo . . .
za najstaršim mi plakajo.

Blearney stone.

(Irski narodni motiv.)

Blearney stone, čudeža božjega znak,
moli in klanja ti Irec se vsak,
tebi in ljubeznivi lady,
lady grajski.

Srca bila prepoštenega,
siromaka ni zreti mogla
in solze nobenega:
lady grajskà.

Krut bil je, zloben ves grajski gospod,
vrgel je lady skozi okno na pot,
ker vsem dobrota bilà:
lady grajskà.

Blearney stone, čudeža božjega znak,
danes krvav je še todi tlak,
kjer je gospod delal takó:
z lady grajskó.

Danes še klanja ti Irec se vsak,
Srečen domov gre, potešen, lahak,
ker je poprosil njó:
lady grajskó.

Tjekaj še vedno na sveto pot
roma in hodi za rodom rod,
prosijo tamkaj srcé:
lady grajské.

Lady usliši tam vse ljudi —
drazeza draga naj zapusti,
sprave z gospo, če si kdo želi,
tja naj, svetujem mu, ne zamudi!

DOSTAVEK.

Na peronu.

Kakor blisk drčijo vlaki,
kot nevihta mimo vro,
dima ž njimi spo oblaki,
spremlja jih z očmi nekdo.

Čaka danes, čakal včeraj,
čakal je že prejšnji dan —
Čakal zjutraj, zvečer, zmeraj,
zmeraj čakal je zaman.

On je, ah, brez domovine.
No, a kaj, a kaj je to?
Dà, živi se brez očine,
a ne prašajte kako!

On brez drugov je udanih,
skoro vsakdo mu je tuj.
Src zdaj zvestih čaka, znanih . . .
zopet vlak bo tukaj — čuj!

Hlastno, hlastno ga on čaka,
otopel mu je izraz.
Zopet pravega ni vlaka;
dim le puha mu v obraz.

Imortele.

Zapele zadnjič tičke so,
obletele vršičke so
in splavale v daljni' kraj.
Rezede so se nagnile,
duhteči cvet so zgubile,
več ne bo ga nazaј —
Le vé, le vé, imortele,
zelenéle še bi, cvetele?
Ah ne zavídam vas.
Nevihte vas bodo objele
in žalostne boste strmele
ves dolgi čas.

Spokornik.

Prazna cerkev molčí,
po klopeh je mrak . . .
od nekje še hiti
zadnji vzdih težak.
Ah, ti tihi kraj,
duš raztrganih lek,
motnih lučic sijaj! . . .
Kòt ve plaval na vek
bi med temi simboli
in umival grešno srce
v mazilu, spokornih duš boli
in ne nehal nikoli.

»Kaj človek si? Jek!
Padi predme in moli!«

Pustinja.

Krvavo solnce žari
in kloni se na zapad.
Pustinja trudno molči,
od koga če slovó jemat' ?
Kamor seže oko,
samo kamenje, nebes samo . . .
Ah, ni še v nji raslo drevo,
žuborel ni še potok čez njo —
Na horizontu le kdaj
samoten korači velblod,
jezdec s strahom v njo gleda nazaj
in daleč proč v boljši kraj
meri tiho svoj pot.

Noči.

I.

Monotono
se koraki
v trudno tmo gubé,
mračno leno
le oblaki
proti severu hité —

Ah, visoka
okna njena
so mrtvá,
znana roka
osvetljena
po zavesah
ne igrá
in nobena
luč mehka . . .

Pač nje duša
davno sluša
dolge nôči
tihí raj —

Tu minuta
za minuto
težko plava
v noč prečuto
v vsebrezkončni,
nepovratni kraj — —

—

II.

Čuješ, čuješ,
duša hoče,
k tebi hoče
po svoj dan!
Pridi, pridi,
Alma, pridi . . .
Ah, zaman —
od zidovja
le odmeva
blodne duše
nočni jek . . .
Večnost, večnost,
duša plaka,
ker tak mučen
smrti beg. —

V globočinah
žgoče duše
čutim, Alma,
tvoj obraz —
in nemirno
polje srce
in nestrpno
čakam jaz.

III.

Po teminah
vlažne nōči
hladni vetri
vejejo,
v razdejanih,
mračnih dušah
tak strastí se
smejejo . . .
Temnih, temnih,
nerazrešnih
misli morje
tamkaj spi —
vgasni, vgasni
v globočinah
noč z žarečimi očmi!

Alma, glej, kak lučke
trudno se leskečejo . . .
kakor duše
neutešne
tak trepečejo,
zadnje žarke
dolge, mehke
v temo mečejo,
ah in teme
grozne noči
dvigniti se
nečejo.

IV.

Tebi, Alma,
sanje svoje
tihih dam noči,
sladke trude,
nepokoje
in solze oči —

Okrog mene
ta tesnoba . . .
daleč proč vsak šum . . .
Vstajaš takrat
mi podoba
vonja poln parfum —

Kot pred žrtvo
se dvigava
miris do neba,
in od daleč
k meni plava
lahna muzika.

Meseca grudna 1897
po neki predstavi »Traviate«.

Romanca.

S cveticami, zavesami zastrto
na cesto okno je napol odprto,
a v sobi tih kraljuje mir, globok
sred težkih vonjev, perzijskih preprog.
Vsak šum zamrè tu, ropot vsak,
tišina smrtna, smrtni mrak. —
Svetilka zlata le blešči lahno,
blešči opalnobelo njeno dno,
pri mizi pa kot izgubljena v stvar
sedi na stolu žrtev lask, prevar,
pred sé upira pógled svoj meglen,
obup tovariš zli je njen . . .
Dà, pride sodba, pride črni dan . . .
sladak je greh, ko peklo sad strašan . . .
Čuj . . . tiho, tiho . . ., nekdo plaka —
V hip vstala je . . . kdo zunaj, kdo koraka . . .?
Vse tiho . . . ura le tik-taka,
Srcé je, soba polna mraka . . .

Ciganska romanca.

Zvečer, kadar v mraku se vetrc igra
in fontan v mesečini mehko čevrlja,
Matilda igrati ciganu veli
in glavo nasloni na vroče_lakti.

»Nad svetom vsem legla bo težka megla,
od neba sèm velika noč bo prišla . . .
Gospa! če imate moža,
goljufajte ga! . . .«

Tako pel ji pod oknom je v mraku cigan;
gospa poslušala, šla od okna ni v stran.
Ko končal, ni obglavila ga,
za pažo skrivaj je postavila ga.

No, slabo plačilo bi Juri dobil,
pod truplom njegovim bi vrag se krivil . . .
A mesec sijal je, šumljal je fontan,
pred možem je tekkel s kitaro cigan.

Fin de siècle.

1.

Kje zdaj si, ljubica ponosnohladna,
komu zdaj sije tvoj neskončni dan?
Ti me ne umeš, Berta? Ni potreba . . .
Tak govori, kdor je pijan.

Koga zavračaš zdaj s pogledom mrtvim,
Kdo pije luč nevzdramnih ti oči?
Kdo zre božanstvo v formah, geštah tvojih,
ti bitje mrzlih harmonij?

Umreti vsem . . . ljubiti v duši tebe!
Ti si kot kip, kot mramor izklesan,
kot amor, ki z napetim lokom meri
sred vodometa in platan.

2.

Da sem te ljubil, bilo mi v pogubo,
postala si mi smrtni angelj moj —
vse, kar mi sveto bilo, drago, ljubo,
vse zgubil nizko sem to noč nocoj.

Kot blažen duh tam ob nebá prestoli
v svetost mi duša verovala je,
v lepote večnost, ki jo kerub moli,
v dobroto, ki nas v svet poslala je.

Prevzvišena, da se je greh dotakne,
prepolna diha sladke tajnosti,
slutila ni, kak se pod njo razmakne
prepad najpodlejše vsakdanjosti . . .

Poglej, kak svet neskončen, kak širok je,
poglej, kaj potov, kaj strani — zdravstvuj!
in nikdar, kak srca prepad globok je,
kaj bila si mi, kaj si zdaj, ne čuj!

3.

Srce je žalostno in bolno od tesnobe,
duha objeti duša hrepeni
v življenju nenasitne, mračne zlobe,
na potu, ki mu solnce ne blešči.

Kar vzeti more se, to ste mi davno vzeli,
Kar nétilo, ne gane več srca;
z roko pregrešno vi razrušiti ste smeli,
kar se postaviti nič več ne da.

Ah ne! . . . ne muči srca v njégovem nemiru
otročki srd . . ., pozabljene solze —
to vrance so, ki divje v zadnjem, prostem diru
čez trupla znanih ranjencev beže!

Srce je žalostno in išče si rešitve,
oklenit se duhá duh hrepeni
kot čudapolne, pol pozabljene molitve
iz davnih, davnih, srcu milih dni.

Ah, ti bori . . .

Ah, ti bori, moji bori
vnovič zaduhteli so,
glasno na zeleni gori
ptički jim zapeli so. —

Vnovič skozi temne veje
solnce je prodiralo,
vedno slabše, počasneje,
kakor da bi vmiralo. —

In potočka pesmi rahle
v dalji so pojemale,
vetrnice se nadahle
ob njih so objemale.

Ah, pihljali so, vršali
vetrci lahnó, lahnó —
tiho bori tu so stali,
plul mir božji nad zemljo . . .

Med nebom in med zemljo.

Med nebom in med zemljo
velike tajne mrak leži.
Vse spi . . . tišina naokoli,
le zvezda kraj zvezde gori.
Ah, kolikrat v obupa uri
srce proč, gori k vam želi!
Po vas, ah, iz življenja burij,
ve večnotihne, koprnì!
Kaj je življenje? Enolična strast!
Pred časom se zgube moči . . .
Kaj sreča, slava, čast?
Kdor ima jih, kot ve molči —
In daleč kakor ve blešči,
kar žge vse dni, žge vse noči,
do česar poti ni . . .

25. februarja 1898.

Kar bilo je, to že ni več.
Ugasnil plamen je goreč,
srcé je pusto kot oltar,
kjer zgorel je poslednji žar . . .
Na rano zrelí pot me moj
povéł spet ostri zános tvoj.
Vse znam . . . No, srce ne drhti,
tišina v njem kot prejšnje dni . . .
Tak sred samotnega poljá,
vsa prazna, prana od dežjá
kapelica temná molčí —
nikjer kadila prošlih dni,
nikjer več sveč, ni božtva ni . . .
In vsak, ki hodi tod mimó,
tu postoji, tak mu hudó,
težečetesen mu ta kraj,
no, sam ne vé, ne zna, zakaj —

Vigilije.

Po temoti čez planjavo
v polunočni pozni čas,
mir znaneč, živečim spravo,
plove jasni, tenki glas.
V duhá nemirno, vroče spanje,
v skrivnostno nočno šepetanje
tak mehko prosi, vabi nas . . .
v njem daljne, nepojmljive tajne,
ki mesta ni na zemlji zanje,
pred dušni stopajo obraz.

Nobena zvezda v noč ne sije,
po temi tma se težka vije —
umrlih duše, bele lilije,
pojo in molijo vigilije.

Ne, to bila ni prevara!

Plaho begajo ti že oči,
sama, tiha sredi si ljudi,
srce tvoje me nazaj želi —
ne, to bila ni prevara!

Vstala tiho si o polnoči,
kaj pri oknu belega blešči?
to je tvoje krilo, to si ti —
ne, to bila ni prevara!

Stala bleda vsa si pred menoj,
kaj je želel potlej pogled tvoj?
bila zmedena si vsa takoj —
ne, to bila ni prevara!

Ne, to bila ni prevara,
stari srd ves pozabila si,
ljubica, to prav storila si,
in vse to — ljubav je stara!

Petnajst let.

Moja ljubica šteje petnajst let,
oj petnajst mladih, lepih let;
obraz, oči, svetli lasje
o teh mi letih govoré.

Moja ljubica ima petnajst let,
oj petnajst lepih, mladih let;
nje hoja, smeh, bele roké,
o teh mi letih govoré.

Poživi Bog teh petnajst let,
njih prvi čas, njih nežni cvet!
Tako pogleda solnce v svef,
čebela zbira prvi med.

Poživi Bog teh petnajst let...
Za ves bi ne verjel bil svet,
da mogel biti bi tak zaklet
od nežnih takih, mladih let!

To je lovski rog.

To je lovski rog! Čez hribe in doline
se zlega naokrog,
odzivljajo se skale in tišine
in gaj in plan in log.

Odpalo bukvam je in hrastom listje,
korak po njem šumí,
studenec mrzel ves in tih in čist je,
a k srcu polje kri.

Glej jasne, strme one visočine,
kjer sneg tam plameni,
planote, glej, globoke te doline —
miru tu najdeš ti.

Zdravstvujte mesto, visoko deklè ti,
srce tu skamení —
življenje drugo hočem zaživeti,
tam, kjer ga volk živi.

* * *

Prešla pomlad, po bliskovo prešlo poletje
in sveti Mihael.

Po polji so pospravljene sadovi,
listje je požoltelo, trava orjavela,
po brdih breze žalostno blišče.
Višje nad njimi bori in smereke
kot lovci mi zeleni čakajo:

Namočena

od ranega dežja je pot. Iznad vode
in črne prsti tam in travnikov
dviguje se sopar. Na desni je smerečje;
na levi gorska pot, rujava, skrita
ko lisičja dlaka.

Tod hodimo vrhovci. Tiho vse življenje
in tih naš običaj. Pride poletje, žge in peče,
pride jesen, zapre čebele, in pride zima,
oddahne si in zapre duri naše.
Tam v zgórnici odpre si skrinjo.
Poišče sukna si in kril volnenih
in plavih toplih rut in nogavic;
obutev vzame novo si, podšito z jarcem,
kolovrat, par jančjih rokavic in kožuh
bel, kratek in ustrojen, z rožami.

Nato preglēda kašče...
na pod pribije jazbeca in čuka,
nabrusi še sekiro si, zaneti ogenj
in zagodrnja...

Tam v zraku pa po snegu zadiši.

Sonet starčka.

Bilà pomlad, da, bilo je za njo poletje,
ljubili smo, okusili vse radostno zavzetje
želeče mladostne, gorké ljubavi
in žgoče muke, koprneč v daljavi.

A zdaj minulo je... Utihlo v gajih petje,
domov molče v svoj stan hitijo kmetje,
in slana sklanja glave travi
in bolnim rožam, zadnjim na planjavi.

Ej, kak je mrzla tiha krájina,
tak bila ni ljubezen nájina,
tak bílo, starka, nama ni srce...

Oblaki, dež in zimske té meglé
pod nebom nizko ves dan plavajo,
kot izgubljene misli tavajo.